

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RUMELİ OLAY TÜRKÜLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fikri SOYSAL

Anasanat Dalı: Türk Müziği

Programı: Türk Müziği

EYLÜL 2007

RUMELİ OLAY TÜRKÜLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fikri SOYSAL

415041013

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 14 Eylül 2007

Tezin Savunulduğu Tarih:21 Eylül 2007

Tez Danışmanı: Yard.Doç.Dr. Recep USLU

Diğer Jüri Üyeleri: Yard. Doç. Dr. M.Ali Özdemir

Öğ. Gör. SY. E.Şafak Gürler

EYLÜL 2007

ÖZET

Rumeli, Türk Müziği açısından beş asırlık bir geçmişe sahip bir bölge durumunda olup, burada yapılacak araştırmalarda ve elde edilen verilerin değerlendirilmesinde en başta gelecek millet Türklerdir. Rumeli’de Türk müziğini ilk araştıranlar Avrupalılar olmuş, Gazimihal’de bunun önemini *Balkanlarda Musiki İlerleyişi*(1937) isimli bir kitabında ortaya koymaktadır. Öncelikle çalışmanın “Rumeli Bölgesiyle ilgili olması nedeniyle, bölgeyi Türk tarihi ve kültürü açısından değerinin ortaya koyulması gerekiyordu. Türkler bu bölgeye, ilk olarak Karadeniz’in kuzeyinden daha sonra Gelibolu üzerinden kesin olarak geçtikleri, fethettikleri yerlerde yaşayan insanlara adaletli ve şefkatli davrandıkları, din, dil ve vicdani duygularına saygı duydukları ve şehir ve kasabalarda ilmi ve sosyal müesseselerin kurulmasının belirtilmesi, sebep olduğu kültürel etkileşimi açıklamak için gerekiyordu.

İkinci olarak türkülerde “Olay” kavramının açıklanabilmesi için, bu alanda çalışmış çeşitli müzik teorisyenlerinin görüşleriyle, türkülerin tasnif teorilerinin açıklanması gerekiyordu. Türküleri konularına göre tasnif etme fikri ülkemizde ilk olarak P.N.Boratav ile başlamış, daha sonra Öztelli ve Özbek’in yaptığı tasnifler bunu izlemiş ise de olay türküleri açısından Boratav’ın tasnifinden bir farkının olmadığı anlaşılmıştır. Olay türküleri kavramı, tarihi konulu(fetih, savunma, yenilgiler, bozgun, kahramanlık), eşkiyalık ve aile facialarını anlatan olayları kapsamaktadır.

Üçüncü olarak bu konuları içeren notalı notasız ulaşabildiğimiz kaynaklardan elde ettiğimiz verileri bir düzen içinde sıralanarak, üzerlerinde çalışılmıştır. Kalelerin ve şehirlerin savunulması, fetihleri ve bu savaşlarda gösterilen kahramanlıkları anlatan türküler şehir türkülerini olarak bir araya getirilmiş, şahıslara yakılmış türküler ise kahramanlık, eşkiyalık ve aile faciaları konularıyla şahıs türkülerine koyulmuş son olarak her iki sınıfa girmeyenler ise diğerleri başlığında toplanmıştır.

Son olarak şu söylenebilir, olay türkülerini içindeki konusuyla bilinmeyen tarihe kimi zaman ışık tuttuğu gibi, saz şairleri aracılığı ile de bir iletişim aracı vazifesi görmesi açısından sosyolojik öneme haizdir. Aynı türkülere memleketin her yanında rastlanıyorsa bu milletin vatan düşüncesine ne kadar önem verdiklerini gösterir.

SUMMARY

Rumelia that part of the Ottoman State which is in Europe is an area. The Rumelia (Balkans) is a region with a history of five centuries in terms of Turkish music; and the Turks, are the most important source of information as for the research and the assessment of the data about the Rumelia folk music. According to Gazimihal, the Europeans were the first to study Turkish music in the Rumelia, and its importance has been stated in his book named “The progress of music in the Rumelia”.

Firstly, since the study was about the Rumelia region, it was necessary to evaluate the region in terms of Turkish culture and history. Turks firstly moved to this region from Northern Black Sea and then through Gelibolu. They governed the people in justice and respected their religions, language, and nationality. Moreover, they founded educational and social institutes in the cities and towns. And, it was necessary to state all these facts in order to explain the cultural influences between the societies.

Secondly, it was essential to explain the options of several music theorists and the theories for classifying the folk songs. The idea of classifying the folk songs according to their subjects firstly started with P. N. Boratav in Turkey. Then, classifications of Öztelli and Özbek followed but it was soon clear that they were no different from Boratav’s classification in terms of factual folk songs. The concept of factual folk songs “involves events that are mainly about historical subjects such as conquests, sieges, victories, defeats, heroes, and family disasters.

Thirdly, the information data both scores with lyric and only lyric without scores obtained from various resources is given in and order and studied on the defense of towns and castles, sieges and heroic events in there battles are narrated in factual songs. These songs gathered and named as city songs. Those written for persons for reasons of heroism, rebellism, and family disaster are classified as “personal folk songs” and those which don’t belong to either categories are classified as “campaign”.

To sum up, factual folk songs are sociologically important since they not only give information about history but also serve as a way of communication. Also, I found the oldest factual songs which have been collected. I suppose that the oldest factual song related to Fatih Sultan Mehmet time. When Fatih Sultan Mehmet captured Bosnia-Herzegovina his Janissary band performed this song. And the others belong to XVIII century. Rumelia should be researched seriously because existence of Turks culture is very important.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: TÜRKÜLERİN TASNİF TEORİLERİ İÇİNDE "OLAY TÜRKÜLERİ"	12
1.1. Türkü Nedir?	12
1.2. Türkülerin Tasnif Problemi	14
1.2.1. Ezgilerine göre türküler	15
1.2.2. Yapılarına göre türküler	15
1.2.3. Konularına göre türküler	15
1.3. Olay Türkülerinin Özellikleri	15
2. BÖLÜM: RUMELİ OLAY TÜRKÜLERİ	19
2.1. Şehir Türküleri	19
2.1.1. Adakale türküleri	19
2.1.2. Azak türküleri	21
2.1.3. Bağdat türküleri	22
2.1.4. Banyaluka türküleri	25
2.1.5. Budin türküleri	34
2.1.6. Bosna marşı	43
2.1.7. Çanakkale türküsü	45
2.1.8. Estergon kalesi türküsü	45
2.1.9. Eğri kalesi türküsü	47
2.1.10. İzvornik türküleri	47
2.1.11. Niş türküleri	49
2.1.12. Özi türküleri	52
2.1.13. Plevne kalesi türküleri	53
2.1.14. Varna kalesi türküleri	57
2.1.15. Yenişehir	59
2.2. Şahıs Türküleri	60
2.2.1. Ceyran Ahmet türküsü	60
2.2.2. Karacoğlan	61
2.2.3. Debreli Hasan	62
2.2.4. Halil Ağa türküsü	63
2.2.5. Halil-Fethiye türküsü	66
2.2.6. Köroğlu destanı	67
2.2.7. Meço İbrahim dedikleri	73
2.2.8. Patrona Halil türküleri	73
2.2.9. Panca türküsü	77
2.2.10. Pazvandoğlu türküleri	79

2.2.11. Osman Paşa	82
2.2.12. III.Selim türküsü	84
2.2.13. IV. Murat türküleri	85
2.2.14. Süleyman türküsü	87
2.3. Diğer Türküleri	89
2.3.1. Buna er meydanı derler	89
2.3.2. Bülbüller ötüyor	90
2.3.3. Ginede şahlanıyor	97
2.3.4. Seferberlik türküsü	98
SONUÇ	99
KAYNAKLAR	101
EKLER	105
ÖZGEÇMİŞ	106

KISALTMALAR

İSAM	: İslam Araştırmalar Merkezi
GTM	: Geleneksel Türk Müziği
THM	: Türk Halk Müziği
yy	: Yüzyıl
KBY	: Kültür Bakanlığı yayınları
OİS	: Orientalni Institut Sarayevo
GHB	:Gazi Hüsrevbegova Biblioteka
İAS	: İstoriyski Arhiv Sarayevo
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyonu
VCD	:Video compact disk
vr	: Varak
Nr	: Numara
a.yz	: Adı geçen yazar
c	:Cilt
s	: Sayfa
sy	: Sayı
haz	:Hazırlayan

ŞEKİL LİSTESİ (NOTA LİSTESİ)

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 2.1.1 : Bosna marşı notası.....	42
Şekil 2.1.2 : Çanakkale türküsü notası.....	43
Şekil 2.1.3 : Çanakkale marşı notası.....	44
Şekil 2.1.4 : Estergon kalesi türküsü notası.....	46
Şekil 2.1.5 : Plevne türküsü notası.....	54
Şekil 2.1.6 : Plevne marşı notası.....	55
Şekil 2.2.1 : Debreli Hasan türküsünün notası.....	63
Şekil 2.2.2 : Halil-Fethiye türküsünün notası.....	66
Şekil 2.2.3 : Meço İbrahim türküsünün notası.....	73
Şekil 2.2.4 : Osman Paşa türküsünün notası.....	82
Şekil 2.3.1 : Buna er meydanı derler türküsünün notası.....	89
Şekil 2.3.2 : Bülbüller ötüyor türküsünün notası.....	90
Şekil 2.3.3 : Ginede şahlanıyor aman türküsünün notası.....	97
Şekil 2.3.4 : İstanbulun etrafı meteris türküsünün notası.....	98

GİRİŞ

Rumeli (Balkan) müziği beş asırlık bir zaman diliminde Türklerin elinde şekillenmiştir. Bu yüzden Rumeli’de yapılacak müzik araştırmaları içinde öncelik verilmesi gereken milletler arasında Türkler en başta yer alması gerekir.¹ Diğer taraftan bölge çok çeşitli milletlerin yerleşim yerlerinden biri olduğu için daima dikkat çekmiştir. Nitekim daha Osmanlılar zamanında bazı Avrupalılar, kendi geçmişlerinin izlerini bulabilmek için Rumeli bölgesinde araştırmalar yapmaya başlamışlardır. Ancak Bruno Nettle’in işaret ettiği gibi bölge kültürlerini iyi bilen araştırmacılar tarafından araştırmaların yapılması sağlıklı bilimsel neticeler için daha iyi olacaktır.²

Rumeli’nin sözlüklerde yer alan tanımlarını sıralarsak Rumeli kelimesi ile kastedilen yer Osmanlı Devleti’nin Avrupa Kıtasındaki topraklarına verilen isim, aynı zamanda balkan yarım adası olarak bilinmekle birlikte, kuzey batı kısmına “Trakya” da denir.³ Sınırları kuzeyde Tuna ve Sava nehirleri, güneyde marmara, Ege ve Akdeniz, batıda İyon ve Adriyatik Denizi, doğuda Karadeniz ve Ege bulunmaktadır. 780.000 km³ kadar yüzölçümü vardır.⁴

Konunun daha iyi anlaşılması için önce Rumeli bölgesi’nin ne anlama geldiğini söyledikten sonra, Türklerin Rumeliye girişine ve Türk hakimiyetinden çıkışı, Bölge üzerinde kurulan devletler ve Rumelide Türk kültürüne kısaca değinilip;

¹ Gazimihal (Kösemihal), M.R., *Balkanlardaki Musiki İlerleyişi*, İstanbul 1937, s. 358-368

² Bruno Nettle’den aktaran Tura, Yalçın, “Türk Halk Ezgilerinin İncelenmesi ve Mukayesesi Konusunda Bazı Görüşler”, *Türk Macar Halk Müziğinin Karşılaştırmalı Araştırması* (Haz: Janos Sipos), Anlara 2005, s. 1-6

³ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1972, c. I, s. 179; Kelek, Ahmet.vdgr. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat*, İstanbul 1981, s. 1296-1297; Toven, Mehmet Bahattin, *Yeni Türkçe Sözlük*, Ankara 2004, s. 622; Hüseyin Raci Efendi, *Zağra Müftü’sünün Hatıraları Tarihe-i Va’ka-i Zağra* (Haz: Ertuğrul Düzdağ), İstanbul 1990; Kunos, Ignaz, *Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul 1988, s. 159; Oğuz, Süleyman, *Osmanlı Vilayet İdaresi ve Doğu Rumeli Vilayeti: 1878-1885*, İstanbul 1991, s. 65

⁴ Castellan, Georges, *Balkan Tarihi* (Çev: Ayşegül Y. Başbuğ), İstanbul 1995, s. 15; Karpat, H.Karpat. “Balkanlar”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, c. 5, s. 25-32; İbrahimgil, Mehmed, “Kosova’daki Türk Eserleri”, *Türkler* (Haz: Hasan Celal Güzel vdğr.), Ankara 2002 s. 23-33

daha sonra bu çalışmanın amacı ve oluşumunda kullanılan önemli kaynaklar tanıtılacaktır.

Türklerin Rumeliye Girişi: Türkler Rumeli'ye (Balkanlar), birincisi Hazar Denizi - Karadenizin kuzeyinden, ikincisi ise güney Anadolu üzerinden olmak üzere iki ayrı yoldan geçmişlerdir. Tarihteki ilk Türk devleti olan Hunlar, Orta Asya'da Büyük Hun Devleti'ni (M.Ö.204-M.S.216) kurmuşlar, Büyük Hun Devleti'nin ikiye bölünmesiyle ortaya çıkan otorite boşluğunda yapılan baskılar neticesinde çeşitli Türk boyları Karadeniz'in kuzeyinden batıya doğru göç etmişlerdir. Türkler bu göçle Rumeli'ye geçişlerinin ilk adımını atarlarken, büyük bir devletten koparak Rumeli'ye kadar göç eden Türk boylarından Hunlar, Volga ve Ural ırmakları arasında Avrupa Hun Devleti'ni (375-454) kurmuşlardır. Avrupa Hun Devleti'nin en büyük hükümdarı 9 yıl süren saltanatı sırasında Avrupa'ya yaptığı seferlerle devletin sınırlarını dört milyon kilometre karelik bir alana yayan Attila'dır.⁵

Rumeli'ye ikinci Türk kuşağı çıkarması, Selçuklularla başlayan Anadolu'ya yerleşmeler ve ilk defa Karesioğullarının Rumeliye yerleştirilmesi, Osmanlı Devleti'nin kurulmasına kadar devam edecektir. Bursa'ya yerleşmiş olan Osmanlıların ikinci padişahı Sultan Orhan Gazi'nin oğlu ve Osmanlı tarihinin ilk ve tek paşa ünvanlı şehzadesi Süleyman Paşa, Türkleri Rumeli'ye ikinci ve kalıcı olarak geçiren ilk adımı atmıştır. Süleyman Paşa'nın 1345'te Karesioğulları beyliğini ele geçirmesiyle, Çanakkale'nin Anadolu sahilleri Osmanlı sınırlarına katılmış, Orhan Gazi Bizans imparatorluğunun iç mücadeleleri esnasında, Bulgar ve Sırp saldırıları karşısında güç duruma düşen Bizans İmparatoru 6. İoannes Kantakuzen'in yardım istemesiyle, Süleyman Paşa'yı Rumeli'ye yardıma yollamıştır. Edirne'yi kusan Sırp-Bulgar kuvvetlerine karşı Osmanlı-Kantakuzen müttefikliğinde Sırp-Yunan kuvvetleri bozguna uğratılmasıyla, Osmanlı kuvvetlerinin başında bulunan Süleyman Paşa'ya Kantakuzen, Türklerin Rumeli'de ele geçirdiği ilk toprak parçası olan Çimpe(Tzympe,bazı kaynaklara göre “Cimbi”, “Çimpi”de denmektedir)

⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. 1, s. 155; Öztürk, Necdet, “Rumeliye çıkışımız”, *Rumeli Dernek ve Vakıfları 650. yıl Sempezyumu: Türklerin Rumeli'ye Çıkışının 650. Yıldönümü* (Haz: H.Yıldırım Ağanoğlu), İstanbul 2002, s. 39-45

kalesini 1352’de üs olarak vermiş, bunu takiben Rumeliye açılımını sürdüren Osmanlı Devleti 1354’de Gelibolu’yu da topraklarına katmıştır.⁶

Sultan I. Murat, Bosna birleşik ordusunu (Macar, Sırp, Bulgar ve Eflaklardan oluşuyordu) Edirne yakınlarında, Sırpsındığı savaşında yenilgiye uğratarak, 1364’te Edirne’yi ele geçirmiştir.⁷ Bunları 14. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı sınırlarının Tuna ve Belgrad’a kadar dayanması izlemiştir. Sırlar, Bosnalılar, Arnavut derebeyleri, Bulgarlar, Macarlar, Leh gönüllüleri⁸ ve onları destekleyen Avrupa devletleri, Osmanlı ilerlemesini durdurma çabaları I. Kosova Savaşı(1389), Niğbolu(1396), Varna(1444), II. Kosova Savaşı(1448) ile kırılmış, İstanbul’un fethinden önce büyük ölçüde Osmanlı hakimiyeti altına alınmıştır. II. Mehmet, 6 Nisan 1453’te kuşattığı İstanbul’u 29 Mayıs 1453’te fethederek Bizans İmparatorluğu’na son vermiş, yeni bir çağı başlatmış ve İstanbul’u Osmanlı Devleti’nin üçüncü ve sonuncu başkentine dönüştürmüştür. Fatih Sultan Mehmet’in 1481’de ölümünün ardından doğudaki sorunlara rağmen Avrupa’da ilerlemeler sürmüştür. Kanuni Sultan Süleyman’ın tahta geçmesiyle Avrupa seferleri tekrar başlamış önce Belgrad’ı (şimdiki Sırbistan’ın başkenti) 1521’de ardından da Rodos’u 1522’de almıştır. Macar ordusu ile Mohaç’ta(1526) karşılaşan Kanuni bu orduyu da bozguna uğratarak Macaristan’ın başkenti Budin’e kadar girmiştir. Kanuni’den sonra Osmanlı Devleti hakimiyeti Rumeli’de kesintisiz olarak devam etmiştir. Rumeli topraklarında XIX. Yüzyıl başlarında meydana gelen Osmanlı-Avrupa devletleri arasındaki savaşlar neticesinde, Osmanlı bugünkü sınırlarımızın dışında kalan Rumeli bölgesinin tamamını Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1919) ile kaybetmiştir.⁹

Rumeli halkı tarafından, Osmanlı Devleti’nin askeri gücünün yanında, fethettikleri yerlerdeki halka adaletli ve şefkatli olmaları, dini ve vicdani duygularına hürmet göstermeleri sebebiyle, o dönemde ki Bizans ve Katolik baskısına karşı bir kurtarıcı gibi karşılanmalarına neden olmuştur. Rumeli’de Türk nüfusu Osmanlı topraklarına katılmasının ardından giderek artmıştır. XIV. Yüzyıldan başlayarak

⁶ Uzunçarşılı, s. 156-159

⁷ Bayır, Önder, “Türklerin Rumeli’ye Çıkışlarının 650. yılı”, *Rumeli Kültürü*, sy. 2, İstanbul 2002, s. 10-11; a.yz., “Osmanlıların Rumeli’ye Girişi”, *Rumeli Kültürü*, sy. 4, İstanbul 2003, s. 36

⁸ Koçu, Reşat Ekrem, *Osmanlı Padişahları*, İstanbul 1981, s. 27-34

⁹ Dede Abdurrahim, *Rumeli’de Bırakılanlar*, İstanbul 1975, s.121-123; Bayır, “Türklerin Rumeli’ye...”, *Rumeli Kültürü*, sy 2, 2002 sf. 10-11; Çalık, Sıdık, *Çirmen Sancağı Örneğinde Balkanlarda Osmanlı Düzeni 15. ve 16.yy.*, Ankara 2005, s.13-23

fethedilen şehir ve kasabalarda ilmi ve sosyal müesseseler oluşturulmuştur. Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki kültürel mirası, Osmanlı'dan sonra çıkan savaşlarda kültürel değerlere karşı bir yok ediş, etnik kıyım politikası neticesinde büyük kayıplara rağmen bugünlere kadar gelmiştir.¹⁰ Şunuda ilave etmekte yarar görülmektedir, eğer Osmanlı Devleti adaletli, şefkatli, din, dil ve vicdani duygulara saygı duyan bir Devlet anlayışı gütmeseydi şimdi ne Bulgar ne Yunan ne Sırp nede Hırvatı kalırdı.

Rumeli'de Kurulan Devletler: Bugün Rumeli topraklarında bağımsızlıklarını kazanan devletler şunlardır: Bosna-Hersek, Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan, Karadağ, Hırvatistan, Arnavutluk, Makedonya, Kosova, Slovenya, Macaristan.

Bosna-Hersek: Güneydoğu Avrupa'da yer alan Bosna-Hersek, doğu ve güneydoğusunda Sırbistan ve Karadağ, kuzey ve batısında ise Hırvatistan vardır. Adriyatik Denizi 'ne ise yalnızca 21 km'lik (Limanı olmayan) bir kıyısı bulunmaktadır. Bosna ismi aynı adı taşıyan Bosna ırmağından gelmektedir. Nüfusunun çoğunluğunu Boşnak, Türk, Sırp ve Hırvatların oluşturduğu bir ülkedir. Bosna-Hersek; Slovenya, Makedonya ve Hırvatistan'da olduğu gibi eski Yugoslavya'nın parçalanmasından sonra bağımsızlık yanlısı oldu ve bunun için halk oylamasına gitti. Halkın neredeyse tamamı bağımsızlığı için oy kullandı. İlk devlet başkanları Ali İzzet Begoviç'tir. Sırlar kendilerini eski Yugoslavya'nın mirasçısı varsayarak Bosna-Hersek'in bağımsızlığına karşı çıkarak, iç savaş başlatarak etnik kıyım yapmışlardır. Ülkenin başkenti Saraybosna'dır. Önemli şehirleri Mostar, Banaluka, Tuzla ve Trovnik'dir. Bosna-Hersek aynı zamanda Osmanlı döneminde Saray(Saraybosna), İzvornik, Banaluka, Bihaç, Travnik, Hersek ve Yenipazar ile 7 sancaktan oluşan bir eyaletti.¹¹

Bulgaristan: Güneydoğu Avrupa'da, Balkan Yarımadası'nda yer alan bir devlettir. Ülke, batıda Sırbistan ve Makedonya Cumhuriyeti, doğuda Karadeniz, kuzeyde Romanya, güneyde Yunanistan ve Türkiye ile çevrilidir. 14. yüzyılda Türklerin Rumeli'ye çıkmasından sonra bağımsızlıklarını yitirerek Osmanlı

¹⁰ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 181-186; *Osmanlı Ansiklopedisi*, İstanbul İz yay. 1996, I, s. 108-119

¹¹ Bosnavi, Ömer, *Tarih-i Bosna Der Zaman-ı Hekimoğlu Ali Paşa* (Haz: Kamil Su), Ankara 1979, s. 127; *Yeni Dönemin Eşiğinde Bosna-Hersek ve Balkanlar* (Haz: Ali Bulaç vdğr.), Bosna Dayanışma Grubu 1992, s. 7-10; Djurdjev, Branislav, "Bosna-Hersek", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, c. 6, s. 297-304

Devleti'nin egemenliğine girmişler, 93 harbi'nden sonra 1908 de bağımsızlıklarını kazanmışlardır.¹²

Yunanistan: Yunanistan Güneydoğu Avrupa'da Balkan Yarımadası' nın güney ucunda yer alan bir ülkedir. Doğuda Türkiye, kuzeyde Bulgaristan ve Makedonya Cumhuriyeti, kuzeybatıda ise Arnavutluk ile komşudur. Güneyinde Akdeniz, doğusunda ise Ege Denizi ile çevrilidir. 1829 yılında Osmanlı Devleti'nden ayrılarak bağımsız olmuştur.¹³

Sırbistan: Güneydoğu Avrupa'da yer alan eski Yugoslavya'nın bir arada kalan iki parçası olan Sırbistan ve Karadağ'ın oluşturduğu Sırbistan-Karadağ Devlet Birliği, 21 Mayıs günü Karadağ'da düzenlenen referandum sonucu "De Facto" şekilde ortadan kalktı. Birliğin "De Jure" yani hukuki anlamda son bulması ise 3 Haziran 2006 tarihinde her iki ülke parlamentosunun birliğin sona ermesini onaylaması ile gerçekleşti.

Karadağ: Balkanların batısında, batıdan Bosna-Hersek ve Hırvatistan, güneydoğudan Arnavutluk sınırlarıyla çevrilidir. Kuzeydoğu ve doğusunda Sırbistan vardır.¹⁴

Hırvatistan: batısında bulunan dalmaçya kıyılarından ince uzun bir şerit halinde uzandıktan sonra kuzeybatıda Slovenya, kuzeyde Macaristan ve kuzeydoğuda Sırbistan'a komşudur. Başkenti Zagreb'tir. Eski Yugoslavya'nın dağılmasıyla bağımsızlığını ilan etmiştir.¹⁵

Makedonya Cumhuriyeti: Güneydoğu Avrupa'da yer alır. Ülke, batıda Arnavutluk, doğuda Bulgaristan, kuzeyde Sırbistan kuzeybatıda Karadağ ve güneyde Yunanistan ile çevrilidir. Başkenti Üsküp'tür. Yunanistan ile adlandırma konusunda çıkan anlaşmazlık nedeniyle Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti (EYMC) Birleşmiş Milletler tarafından geçici resmi bir ad olarak kabul etmiştir. Bu ülkeyi, resmi statüde tanıyan ilk ülke Türkiye'dir. 1918'den itibaren "Reihber" ve "Uhuwvet"

¹² Kuyucuklu, Nazif, "Bulgaristan", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, c. 6, s. 391; Heper, Metin, *Türkiye Sözlüğü Siyaset, Toplum ve Kültür* (Haz:Zeynep Mertoğlu), Ankara 2006, s.175

¹³ Heper, *Türkiye sözlüğü siyaset, toplum ve kültür*, s. 490-491

¹⁴ Moğanın, Nenad, "Karadağ", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2001, c. 24, s. 384-386

¹⁵ Moğanın, Nenad, "Hırvatistan", *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1998, c. 17, s. 397-400

adlı Türkçe gazetelerin çıkmasına ve daha sonra Türk okullarının açılmasına olanak sağlanmıştır.¹⁶

Arnavutluk: Güneydoğu Avrupa'da bir ülkedir. Balkan yarımadasının batı bölgesinde uzanan Arnavutluk, kuzeybatıdan Karadağ, kuzeydoğudan Sırbistan ve doğudan Makedonya, güneyden Yunanistan, batıdan Adriyatik Denizi'yle çevrilidir. Resmi dilleri Arnavutça'dır. Otuz bin kadar yaşayan Türk nüfusu vardır. Önemli şehirleri Tiran, İşkodra, Elbasan, Dıraç, Körçe, Avlonya'dır. Osmanlı fethinden sonra dört asırdan fazla bir süre Avrupa'da Osmanlı kültürünün ve İslam'ın yayılmasında bir merkez rolü oynayan Arnavutluk, 1912'de diğer Balkan ülkeleriyle birlikte Osmanlılar'dan ayrılmıştır. Türkçe yasaklanmış ve hemen hemen hiç Türkçe kullanan kalmamış iken son 10 yıldır açılan Türk kolejleri sayesinde Türkçe konuşlmaya başlanmıştır.¹⁷

Kosova: Balkan yarımadasının tam ortasında yer alan Kosova I. Murat döneminde 1389'da Osmanlı hakimiyetine geçmiştir. Kosova bir ovanın adıdır ve başkentide Priştina'dır. Halkın bir kısmı Türkçe konuşabilmektedir.¹⁸ Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek ile beraber eski Yugoslavya zamanında oluşumuna yeşil ışık yakılan Sırbistan politikası Büyük Sırbistan ideali uğruna kan dökülen etnik kırıma sahne olan ülkelerde biridir.¹⁹

Rumelide Türk Kültürü: Beş yüzyıllık bir zaman içinde, Türkler Rumeli halkıyla kültürel açıdan, maddi ve manevi hayatın her alanında etkileşim içinde olmuşlardır. Bu etkileşimde Rumeli'de Osmanlı kültürünün yayılmasında Evladı Fatihan'ların, Serhat Gazi'lerinin ve Türk Akıncıları'nın büyük etkisi vardır.²⁰

¹⁶ Kaya, Fahri, "Makedonya'daki Türk Varlığı", *Balkanlar'daki Türk Kültürü'nün Dünü Bugünü Yarını* (Haz. Hasan Basri Öcalan), Bursa 2002, s. 173-181; Hacısalıhoğlu, Mehmet, "Makedonya", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2003, c. 27, s.437-441

¹⁷ Bütüç, Arif, "Kosova'da Türk Varlığı", *Balkanlar'daki Türk Kültürü'nün Dünü Bugünü Yarını* (Haz. Hasan Basri Öcalan), Bursa 2002, s.163-166

¹⁸ Vımiça, Raif, "Kosova'da Osmanlı Mimari Eserleri I", *Prizren Osmanlı Mimari Sanatının Şaheserler Yurdu*, Ankara 1999, s.17

¹⁹ İbrahimgil, Mehmed, "Kosova'daki Türk Eserleri", *Türkler* (Haz: Hasan Celal Güzel vdğr.), Ankara 2002 s. 23-33; *The National Report, Kosova, To the Fourth World Conference on Women*, Beijing 1995, s. 28; Vımiça, Raif, "Geçmişten Günümüze Kosova'da Osmanlı Mimari Eserleri", *Balkanlarda Kültürel Etkileşim ve Türk Mimarisi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri Şumnu, Bulgaristan* 2000, Ankara 2001, c. 2, s. 781-812; Aruçi, Muhammed, "Alternatif Çözüm Kosova Cumhuriyeti", İSAM Documantasyon nr. 111257 (Kosova), s. 4-6

²⁰ *Rumeli Kültürü*, sy. 2, 2002, s. 10-11; Kaynar, Ümit, *Türk Halk Kültürü ve Halk Müziği*, İstanbul 1996, s. 62

Divan edebiyatının da yanında halk edebiyatını da geliştirmişlerdi. “Bu edebiyatın bir kısmı, halkın sözlü geleneğinde yaşamaya devam edip, diğer bir kısmı ise, çeşitli meraklılar tarafından derlenip cönk ve mecmualara kaydedilmiştir. Öteden beri devam eden göçlerin, çağdaş teknik araçların ve değişik hayat şartlarının yüzünden halkın sözlü geleneğinde devam eden halk ürünlerinin bir kısmı, bugün tamamen unutulup kaybolmuştur.”²¹

Osmanlı Devleti’nin Rumeli serhat kalelerinde ve yeniçeri ocaklarında hayatlarını geçirmiş ordu şairleri, uzun bir zaman içinde Bağdat’tan Viyana sınırlarına kadar geçmiş bir coğrafyada geçen kahramanlıkları ve fethedilen kalelerin şehirlerin elden çıkışlarını konu alan türküler söylemişlerdir.²² İşte bu türküler halk, içindeki tarihi olaylar ile sevmişlerdir. Çünkü türküler, işledikleri konular ile kimi zaman bilinmeyen tarihe ışık tutarlar. Bu tarihi coğrafyada İstanbul’dan Viyana’ya kadar Türk Müziği izlerini sürmek hem kültürel mirasımızın yok olmasına mani olmak için hem de Türk Müziği’nin tarihini ortaya koymak için geniş bir çalışma yapma gerekliliği ortadadır.

Çalışmanın Amacı ve Kaynakları: Çalışmanın “Rumeli Bölgesi Olay Türküleri” konusuyla ilgili olması nedeniyle önce, başlıkta geçen “Rumeli” bölgesinin Türk tarihi ve kültürü ile ilişkisi girişte ele alındı. Bu ilişki bize konunun önemini göstermesi açısından gerekliydi. Çalışmanın asıl konusunu teşkil eden başlıktaki “Olay türküler” olup, 2. bölümde Türk müzik araştırmacıları tarafından konunun nasıl değerlendirildiğini anlamak için, önce “türkü” kavramı hakkında söylenenler, daha sonrada “Olay Türkleri” teriminin Türk halk müziği sistematğinde yerini belirleyebilmek için, “türküler tasnif” edenlerin görüşleri incelendi. Bu inceleme bize “olay türküler” teriminin teorisyenler ve müzik araştırmacılarınca ne ifade ettiğini ortaya koydu. Ardından üçüncü bölümde tespit edilebilen Rumeli Bölgesi olay türkülerinin tarihi gerçeklerle uyum içinde olup olmadığı tespit edilmeye çalışıldı.

Karşımıza çıkan ikinci problem tezin sınırlandırılması idi. “Rumeli Bölgesi Olay Türküleri” konu başlıklı bu çalışmada, bölgedeki çeşitli dillerden dolayı bütün

²¹ Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 1

²² Ataman, Sadi Yaver, *Atatürk ve Türk Musikisi*, Ankara. 1991 s. 77-81; Öztuna, Yılmaz, “Rumeli Türküleri”, *Türk Kültürü*, sy. 168, Ankara 1976, s. 738-743

olay türkülerinin hepsini araştırmamız mümkün olamadığı için sınırını belirlemek gerekliydi. Bu çalışma Türkçe kaynaklara dayalı olacağı için, Rumeli topraklarının elden çıktığı 1919 yılına kadar olan zaman dilimini kapsamaya daha uygun olacaktır. Bir araya getirilen Olay Türküleri için kullanılan kaynaklar özellikle Türkçe yazmaları üzerinde çalışmış Hamdi Hasan, çeşitli derlemeler yapmış Aluş Nuş, hem derlemeler yapmış hemde Türkoloji alanında araştırmalar yapmış İgnacz Kunos ve Nimetullah Hafız olmuştur. Bu yazarların eserlerinin çalışmamız için önemini ortaya koyması için biraz daha yakından tanımak gereklidir.

Bu çalışmada kaynak olarak kullanılan en önemli eser, **Hamdi Hasan**'ın *Saray-Bosna Kütüphanelerindeki Türkçe Yazmalarda Türküler* (Ankara 1985), adını taşımakta ve 545 sayfadan oluşmaktadır. Ord. Prof. Dr. Hamdi Hasan Üsküp Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü başkanıdır. Hamdi Hasan eski Yugoslavya'daki Türklere ait sözlü halk edebiyatını inceleyen Türkologlardan biridir. Bölgedeki Türk Edebiyatı örnekleri, Makedonya Türklerince söylenen bilmece ve tekerlemeler, Makedonya ve Kosova Türklerince kullanılan atasözleri konularında çeşitli kitapları ve yayınları bulunmaktadır. Bu çalışma için yazarın doktora tezi olan ve daha sonra TC Kültür Bakanlığı tarafından basılan "*Saray-Bosna Kütüphanelerindeki Türkçe Yazmalarda Türküler*" (İÜ Ed. Fak. Türkoloji Bölümü, 1985) kitabındaki özellikle "tarih olayları ile ilgili türküler" kısmından yararlanılmıştır. Kitapta, türkülerin kaydedilmiş olduğu XVIII.-XX. Yüzyıllarda yazılmış bulunan yazmalar ve bulundukları kütüphaneler şunlardır: GHB (Gazi Hüsrevbegova Biblioteka), 768, 3194, 3218, Muhammed Enveri Kadiç kroniği; İAS (İstoriyski Arhiv Sarayevo), 138, 583 ve OİS (Oriyantalni Institut Sarayevo), 400, 803, 878, 900, 2392 numaralı el yazmaları, Türkçe cönk ve güfte mecmualarından derlenmiş ve tasnif edilmiştir. Bu yazmaların yazar adları ve kitap adları yoktur. Yazmaların künyelendirilmesinde ve adlandırılmasında özellikle güfte mecmualarının nasıl incelenmesi gerektiğini inceleyen Recep Uslu'nun yayınlanan makalesindeki²³ yöntem, yani yazarları belli olmadığı Anonim, dindışı mecmualar oldukları için *Mecmua-i Güfte* diye adlandırılmaları uygun görülmüştür.

²³ Uslu, Recep, "Türk Müziği Eğitim Tarihinde Güfte Mecmuaları ve İnceleme Esasları Üzerine Tespitler", *Müzikte 2000 Sempozyumu* (haz. Göktan Ay), Ankara 2001, s. 158-168

Çalışmanın ikinci kaynağı **Aluş Nuş'un Rumeli Türküleri** (Priştina 1988) adlı nota yayınıdır. Aluş Nuş, Priştina'da doğup büyümüş Priştina radyosu sanatçısıdır. Aynı zamanda Rumeli'de Türk Müziği üzerine araştırmalar ve derlemeler yapmıştır. Eski Yugoslavya'daki ilk türk müziği plaklarını yaptı ve Türk müziğinin sevdirelmesinde önemli katkıları oldu. Yugoslavya müziğinin türk halk ve sanat müziği temelleri üzerine yapılması gerektiğini ileri sürmüştür. Çeşitli besteleriyle ödüller almıştır. Sanatçının "Rumeli Türküleri"ve "Rumeli Türküleri ve Güfte ve Besteleriyle" kitaplarından olay türkülerinin notalarından yararlanılmıştır.

Çalışmanın oluşumunda yine bir Türk edebiyatçısı olan Prof. Dr. **Nimetullah Hafız'ın Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri** (Priştina 1985) kitabından faydalanılmıştır. Nimetullah Hafız, 1939 Prizren doğumlu olup dedesi Prizren Medresesinde Müdür, babasıda Prizren kışlasında hafızdı. İlk ve ortaöğrenimini Prizren'de almıştır. 1963'te Belgrad Üniversitesi filoloji fakültesinin şarkiyat bölümünde okudu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde doktorasını vererek Türkolog; Priştina Üniversitesi Felsefe Fakültesinde doçent ardından da profesör oldu. Bir çok çalışmasının da yanında Yugoslavya Türkologları birliği ve Bal-Tam gibi balkan Türkoloji araştırmaları merkezleri kurarak kongreler düzenledi. Çok çeşitli bilim yazıları ve kitaplar yazdı, derlemeler yaptı. Eserlerinden bazıları *Prizren Türk Ağzının Özellikleri*, *Bulgaristan'da Türk Halk Edebiyatı Metinleri*, *Makendonya Türk Halk Edebiyatı Metinleri*, *Aşık Ferki*, *Hayatı ve Eserleri* vdgr.

Dünyaca ünlü Türkolog, dil bilimci, edebiyatçı ve folklorcu bir bilim adamı olan **İgnacz Kunos'un Türk Halk Edebiyatı** (haz. Tuncer Gülensoy, İstanbul 1978) kitabından faydalanılmıştır. Bu kitabın önemi bölgede yapılan birinci elden derlemeleri barındırmasıdır. Kitap ilk olarak 1925'te basılmıştır. Soyadı Kıpçak Türklerinden olan Kumanlar 'Kunos' (Kumanlı demektir)'dan gelir. Türk mani, türkü ve masallarını, Nasreddin Hoca fıkralarını, Karagöz ve orta oyunlarını kaleme alıp inceleyen ilk bilim adamı olan Kunos, iyi bir eğitim aldı ve babasının tavsiyesiyle Latince ve Rumca yerine Türkçe öğrenmek için o dönem Avrupa'nın en ünlü türk dili hocası Armin Vambery'nin talebesi oldu. 16 dil biliyordu ve bildiği dilleri lehçeleriyle konuşabiliyordu. Aslında Kunos, Türk folklor araştırma ve incelemelerinin temellerini atmıştır. Eserlerinden birkaçı şunlardır; *Osmanlı-Türk*

*Halk Edebiyatı Derlemeleri; Osmanlı-Türk Halk Edebiyatı Masalları 1987; Osmanlı-Türk Masal ve Türküleri 1889.*²⁴ Kunos 1945'te ölmüştür.

Olay türküleri için **Mehmet Özbek'in** *Folklor ve Türkülerimiz* (İstanbul 1981) kitabından da faydalanılmıştır. Özbek, Şanlıurfa (1945) doğumlu sanatçı, 1964 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne girerek Türk Dili ve Edebiyatı öğrenimi gördü. Aynı yıllar, İstanbul Belediye Konservatuarının Türk Müziği Nazariyatı Bölümü'ne de devam etti. Daha sonra 1966 yılında TRT kurumunun açmış olduğu sınavı kazandı ve İstanbul Radyosu'nda Türk Halk Müziği Stajyer Sanatçısı oldu. Türk Halk Müziği ve Oyunları Şube Müdürlüğü ve TRT Müzik Dairesi Türk Halk Müziği ve Oyunları Müdürlüğü yaptı. İlaveten Özbek, Hacettepe Üniversite Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Halk Bilimi Anabilim Dalında Türk Halk Müziği dersleri verdi. 1996 yılından beri Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Bilim Kurulu Üyesi ve Müzik Perde ve Sahne Sanatları Kolu Başkanı olan Mehmet Özbek, Haziran 1986 tarihinden beri kuruluşunu gerçekleştirdiği Kültür Bakanlığı Ankara Devlet Türk Halk Müziği Korosu'nun şefi olarak görevini sürdürmektedir. Özbek'in eserinde notasız olarak yer alan Olay türküleri metinlerinden yararlandık.

Aslında bu tezin ortaya çıkışında bir fikir uyandıran, Türk halk müziğinin ilk araştırmacılarından biri olan Mahmut Ragıp Gazimihal (ö. 1961), 1928'te yayınlanan *Anadolu Türküleri ve Musiki İstikbalimiz ve Balkanlarda musiki ilerleyişi* adlı kitaplarında ki “Rumeli Türküleri” ve “Rumeli’de Türk müziği etkileri” başlıklarını ilk kullanan araştırmacı olarak görülmektedir. Ancak konunun üzerine çok eğilmesine, önemine işaret etmesine ve birkaç bilgi vermesine rağmen eserinde doğrudan yararlanabildiğimiz bir tek nota bulunabilmiştir. Ayrıca bu çalışmada Olay türküleri konusuyla ilgili olabileceğini tahmin ettiğimiz kitapları ve ansiklopedileri, katalogları, müzik bibliyografyalarının konu indekslerinden tarayarak araştırıldı. Konunun bir bölgede daraltılmasında araştırmanın daha verimli olabilmesi hedeflenmiştir. Yararlandığımız kitapları bibliyografyada sıraladık.

Kaynaklar ve araştırmalar taranıp ortaya çıkan malzeme 3 bölümde sunulmuştur. Birinci bölümde Rumeli tarihi ve Rumeli'nin türk müziği tarihi

²⁴ Kunos, Ignacz, *Türk Halk Türküleri* (haz. Dr. Ali Osman Öztürk), İstanbul Türkiye İş Bankası Yayınları 1988, s. 9-13

açısından önemi incelenmiştir. İkinci bölümde ise başlığımızda yer alması nedeniyle “Türkü” kavramı ve olay türküleri terimini aydınlatmak üzere “Türk Halk Müziğinde Tasnif” konusu açıklanmıştır. Üçüncü ve son bölümde ise tespit edebilen Rumeli Olay Türküleri bir araya getirilerek Rumeli Olay Türküleri ile tarih kaynakları arasındaki uyum tespit edilmeye çalışılmış, elde edilen sonuçlarla çalışma tamamlanmıştır.

1.BÖLÜM: TÜRKÜLERİN TASNİF TEORİLERİ İÇİNDE “OLAY TÜRKÜLERİ”

Olay türküleri teriminin Türküler içindeki yerini tespit etmek ancak tasnif teorilerine eğilmek ile mümkün olacağından, öncelikle ikinci bölümde kısaca “Türkü nedir?”, “Türkülerin tasnif teorileri”, “Olay türkülerinin özellikleri”ni tespit etmeğe çalışılmıştır.

1.1. Türkü Nedir?

Türkü; Türk kelimesinin sonuna bir Arapça ilgi eki’nin (nispet i’sinin) eklenmesiyle “türkî” sözcüğü oluşmuş zaman içinde Türkçe ses uyumuyla türküye dönüşmüştür. Türkü, Türklere has bir ahenk ve biçimde şarkı çıkırmak söylemek, Türk diliyle yazılan şiirin koşuk ezgiyle dile getirilmesidir. Türkü, Türk’e özgü demektir, Türk’e ilişkinliği gösterir.²⁵ Zira Türk müziğinin başlangıcı kabul edilen Göktürk şairlerinden günümüze kadar ritmik ve melodik Türk halk şarkılarına hep türkü denmiştir. En eski sözlükler de bile türkü hep aynı anlamda yer almaktadır.²⁶ Türküler belirli bölgelerde ortaya çıkmış ve halkın ortak kullanımından doğan etkileşim vasıtasıyla değişimler geçirerek yine halka mal olmuştur.²⁷ Diğer taraftan türkü edebiyatımızda hece ölçüsüyle yazılmış kavuştaklı bir halk şiiri biçimidir.²⁸

Türkü, Türk lehçelerinede aşağıda görüldüğü gibi gerek coğrafi gerekse zaman içinde değişen dil hususiyetlerinden dolayı benzer bazen de farklı isimler ile ifade edilmektedir. Türk Lehçelerine bir göz atılırsa, Azerbaycan Türklerinde Mahnı, Başkurt Türklerinde halk yırı, Kazak Türklerinde Türki veya türük halık anı, Kırgız Türklerinde eldik ır veya türkü, Özbek Türklerinde Türki veya halk koşağı,

²⁵ Arseven, Veysel, “Türk Halk Müziğinin Ezgisel Yapısı”, *Türk Halk Musikisinde Çeşitli Görüşler* (haz. Feyzi Halıcı), Ankara 1992, s. 15; Taydaş, Nihat, “Ah Bu Türküler Köy Türküleri”, *Folklor Edebiyat dergisi*, sy. 2, Ankara 2005, s. 103-114; Ş. Sami, *Temel Türkçe Sözlük*, İstanbul 1991, s. 1397-1398; T.D.K. *Türkçe Sözlük*, Ankara 1983, s. 1215; Koşay, Hamit Zübeyr, *Etnoğrafya ve Folklor Klavuzu*, Ankara 1939 s. 52-61

²⁶ Sözer, Vural, *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*, s. 432

²⁷ Gazimihal, Mahmut Ragıp, *Anadolu Türkleri ve Musiki İstikbalimiz* (haz. Prof. Mehmet Salih Ergan; Öğr. Gör. Ahmet Şahin Ak), İstanbul 2006, s. 19

²⁸ Kunos, *Türk Halk Edebiyatı*, s. 158; Özbek, Mehmet. *Türk Halk Müziği El Kitabı I Terimler Sözlüğü*, Ankara Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını 1998, s.188-189

Tatar Türklerinde halk cırı, Türkmen Türklerinde halk aydımı, Uygur Türklerinde nahşa veya koça nahşisi gibi isimlerin Türkü karşılığında kullanıldıkları görülebilir.²⁹

Halk müziği; yüzyıllar boyunca insanların kendi öz kültürleri ile bezedikleri, genel olarak halkın arasında kabul görerek yaşayan bir müzik türüdür. Dünya milletleri kendi uluslarına göre buna çeşitli adlar vermişlerdir. Türklerde ise Türklere özgü anlamına gelen ve Türklere has bir ahenk ile şarkı çıkırmak söylemek, Türk diliyle yazılan şiirin koşuk ezgiyle dile getirilmesi anlamına gelen “Türkü” denmektedir. Bu anlamların hepsini tek bir kelimenin taşıması ona yüklenilen bu anlam eskilere Göktürklerle kadar dayanmaktadır. Dünyanın neresinde olursa olsun halk müziği, kent kültürünün dışında üretilmiştir. Bu müzik ve onun eşliğinde yapılan danslar, kırsal kesimin yaşamında kendine özgü anlam ve amaçlar içerir. Yöresel dil ve üslup özelliklerini yansıtır sanat kaygısı yoktur, gösterişten arınmış, alçak gönüllü, yalın, gerçekçi içtenlik, yürekte gelen bir deyiş bulunur. Türküler kulaktan kulağa geçmek suretiyle kuşaktan kuşağa aktarılırlar. Zaman içinde derinlik kazanarak mekan içinde yayılırlar. Teknik donanım, çağın getirdiği koşullar ve okuma yazma bilenlerin sayısının az olduğu sebeplerinden dolayı türkülerin yaratıcıları zaman içinde çoğunluğu kaybolmuştur. Yaratıcısı belli olmayan türküler “Anonim” denir. Türk halk müziği, tarihin eski zamanlarından bugüne değin Anadolu ve Rumeli’de yaşamış bütün uygarlıkların, kendilerine özgü kültürel değerlerini biriktirerek ve yörelere göre kültürel farklılıkları içinde barındırarak oluşan ve sonuçta zenginlik ve çeşitliliği ile tüm dünyada ender görülen bir yapıdadır.³⁰

Türkü güfteleri çoğu kez hece vezni ile, bazen vezinsiz olmasının da yanında aruzlu yapı görülmez. Kafiye yarım kafiye olabildiği gibi çoğu kez cinaslıdır. Hecenin halk şiirinde kullanılan kısa vezinleri görülür. Türkü de şarkı gibi 4 mısralı olmakla beraber 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 mısradan olabilir. Nadir olarak daha uzunlarına da rastlanır. Ekseriya üç kıt’a olup, her kıt’a sonunda nakarat vardır ve karar nakaratta verilir.³¹

²⁹ *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü* (haz. K.B.Y.), Ankara 1991

³⁰ Gazimihal, *Anadolu Türkleri ve musiki istikbalimiz*, s.19

³¹ Say, Ahmet. *Müzik Ansiklopedisi*. S.347-348

1.2. Türkülerin Tasnif Problemi

Halk ezgilerinin tasnif edilmesi konusu Avrupalıların kendi halk müziklerini derleme çalışmalarının ardından derledikleri meteryalleri bir düzen içinde sunma fikirleri, tasnif problemini ortaya çıkardı. Bunun paralelinde ülkemizde bu fikir 1928 yılından itibaren ortaya çıkmıştır. Bugüne kadar halk ezgilerini belli bir düzene göre tasnif etme, müzikologlar tarafından önemsenmiş, denenmiş, pek çok yollara ve yöntemlere başvurulmuş ve ortaya koyulmuştur. Diğer taraftan Müzikolojinin gelişimi Halk Müziği (Folk müzik) kavramını da geliştirmiştir. Türkülerin tasnifiyle ilgilenenler etnografya, halk edebiyatı, folklor veya müzikolojiyle uğraşan bilim adamları olmuştur. Gazimihal'in işaret ettiğine göre 1928 yılına kadar halk türkülerinin pek çeşitli ve değişebilir yapılarından dolayı belli bir yöntemle tasnif edilmemiş³² olması ve günümüze kadar çeşitli teorisyenler tarafından ele alınmış olması bize bu konunun açılması gereğini vermiştir. Halk türkülerinin nasıl tasnif edilmesi gerektiği hususu, bu alanda uğraşan bilim adamlarının türkülerini tasnif konusunda ki görüşlerin özetlenmesinin yararlı olacağı kanaati oluşmuştur. Bugüne kadar ki yapılan tasnif teorileri 3 ana başlık içinde toplanmıştır: Ezgilerine göre, Yapılarına göre ve Konularına göre.

1.2.1. Ezgilerine göre türküler: Türk müzik tarihinin en önemli müzikologlarından biri olan Mahmut Ragıp Gazimihal (1900-1961), 1928 yılında yayınladığı kitabında türkülerini, ezgilerine göre “uzun havalar”(resitativ türküler) ve “kırik havalar” olmak üzere iki bölüme ayırmıştır. Bunlardan birincisini “Uzun Hava” olarak ayrılan türkülerini usulsüzler olarak tanımlar ve Divan, Bozlak,Koşma, Hoyrat, Çukurova diye türleri olduğunu söylemiştir. Bir diğeri ise “Kırık Hava”lardır Gazimihal bunları da usullü, belirli bir ritmi olan havalar olarak belirtmiştir.³³

Ursula ve Kurt Reinhard derledikleri türkülerini çeşitli sınıflara ayırarak tasnif etmişlerdir; oyun havaları, horon, karşılama, çeşitli oyun tarzları(çifte telli, oturak, mendil), tarzı tayin edilmeyen oyun havaları, kemençe türkülerini, aşk türkülerini, atma türkülerini, balıkçı türkülerini ve balıkçı çağırışları, hasat türkülerini, yolculuk havaları,

³² Gazimihal, *Anadolu Türkleri ve musiki istikbalimiz*, s.19

³³ Gazimihal, s. 212-226

ninniler, ağıtlar, ramazan türküleri, vatan türküleri, çeşitli türküler, destanlar ve fragmanlar şeklindedir.³⁴

Türk halk müziği sistematigi üzerinde çalışan M.Ali Özdemir Türküleri tasnif etmede ayrı bir yaklaşımda bulunmuştur. Gazimihal'in Türk Halk Müziğini "Uzun Havalalar" ve "Kırık Havalalar" olarak tasnif etme yaklaşımı, bazı araştırmacılar tarafından bir "form", "biçim" olarak görülmesinin doğru olmadığı, aslında bunun bir "çeşit" olduğunu ve ilaveten THM'de "çeşit" ve "tür" konusunun bir sisteme oturtulamadığı "THM terimlerinin yerinde kullanılmadığı ve terimlerle ilgili bilgilerinde noksan" olduğunu belirtmektedir. Özdemir'e göre "THM bir müzik çeşidi, Kırık Havalalar onun bir alt çeşidi, Halaylar ise Kırık Hava çeşidinin bir alt türüdür". a)Uzun Havalalar , b)Kırık Havalalar, c)Karma Havalalar; uzun ve kırık havalaların birlikte kullanıldığı ezgilerdir. Ayrıca THM ezgilerini çalgısal ve sözlü olarak da ayrı bir tasnif yöntemi de izlenebileceğini bildirmektedir; a)çalgısal; sadece çalgı ile çalınanlar, b)sözlü; sadece sözle şarkı olarak söylenenler, c)çalgısal ve sözlü; hem çalgı hemde sözün birlikte kullanıldığı, çalınıp söylenenlerdir.³⁵

1.2.2. Yapılarına göre türküler: Yapılarına göre türküler sınıflandıran yazarlar da türkülerin bent kavuşaklarını göz önünde bulundurmuşlardır.³⁶ Bentleri dörtlük, iki mısralı(beyit), üç mısralı olmak üzere çeşitleri vardır.³⁷

1.2.3. Konularına göre türküler: Türküleri konularına göre tasnif etmek eskiden beri ortaya atılan bir fikirdir. Türküleri konularına tasnif edenlerden bazı örnekler 1928'de basılan Gazimihal'in kitabında yer almaktadır.³⁸ Konuyu araştırırken rastlanan Pertev Naili Boratav, Cahit Öztelli, Mehmet Özbek, Nimetullah Hafız ve Hamdi Hasan'ın görüşlerine aşağıda yer verdik.

1.3. Olay Türkülerinin Tasniflerdeki Yeri

Yukardaki kısımda Türkülerin konularına göre de tasnif edildiğini, konumuz gereği "Olay türkülerinin" türküler tasnif edenlere göre nasıl anlaşıldığını

³⁴ Reinhard, Ursula, Kurt, *Auf Der Fiedel Mein*, Berlin 1968, Bak. içindekiler

³⁵ Özdemir, M.Ali, Türk Halk Müziği Sistematigi ve Eğitim Müziğinde Kullanılabilirliği, (M.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü doktora tezi, 1998)s. 161-170,

³⁶ Taydaş, Nihat. "Ah Bu Türküler Köy Türküleri" *Folklor ve Edebiyat dergisi* sy. 42 s. 106

³⁷ Yaldızkaya, Ömer Faruk, *Emirdağ Türküleri*, İzmir 2006, s. 17

³⁸ Gazimihal, *Anadolu Türküleri ve Musiki İstikbalimiz* s.104-105

görebilmek için, türküleri tasnif yöntemleriyle uğraşan Pertev N. Boratav, Cahit Öztelli, Mehmet Özbek, Nimetullah Hafız ve Hamdi Hasan'ın görüşlerini özetleyelim.

Pertev Naili Boratav'ın Türk Halk Müziği tasnifi; a) Lirik türküler; Ağıtlar, Ninniler, Aşk ve Gurbet türküleri, b) Komik türküler; Mizahi ve Hicvi türküler, c) İş ve meslek türküleri, d) Merasim türküleri, e) Bir vaka anlatan türküler; Tarihi türküler, Eşkîya türküleri, Sevgi ve Aile faciaları türküleri, f) Maniler, g) Oyun türküleri³⁹. Bu tasnifte “olay türküleri” terimi, “vaka anlatan türküler” olarak tanımlanmıştır.

Cahit Öztelli türküleri doğuş nedenlerine göre yani konularına göre iki bölüme ayırmıştır. a) Olay türküleri; Toplumu yada kişileri yakından ilgilendiren olaylar üzerine çıkan savaş, bozgun, ayaklanma, kahramanlık, eşkiyalık, cinayet ve büyük aşk olayları gibi konuları işleyen temalara Olaylı Türküler demiştir. İlaveten Öztelli burada olaylı türküleri küçük bir “operet’e” benzetmektedir. b) Duygusal türküler; bu cins türkülerde esas olan duygulardır. Aşk, hasret, ölüm gibi konuları işleyen bu türküler milli olduğu kadar beşeri değerlere de yer verdiğiinden lirik tarafları kuvvetlidir. Çok zaman bu iki kol aynı türküde birleşir. Yani bir olayla ilgili olduğu kadar duygu yönü de bulunur. Bunlar bilhassa olaylı aşk türkülerinde görülür. Ninniler ve çocuk türküleri, doğa ve çoban türküleri, aşk türküleri, tören ve mevsim türküleri, iş ve esnaf türküleri, derebeyi, eşkıya ve cinayet türküleri, kahramanlık türküleri, ağıtlar (Ölüm türküleri), güldürücü türküler (mizahi), oyunumsu (dramatik) türküler, oyun (dans) türküleri.⁴⁰

Mehmet Özbek'in tasnifi; a) Lirik türküler; insani duyguların çok etkili ve coşkun bir şekilde anlatıldığı türkülerdir. Aşk, sevdâ, gurbet, ağıtlar, ninniler. b) Satirik türküler; kişiyi veya toplumu kınayan veya yeren türkülerdir. Güldürücü, taşlamalar ve ilenmeler. c) Olay türküleri; tarihi konular, destanlar, kahramanlık, cinayet, eşkiyalık, derebeyi ve serhat türküleri; tarihte halkı etkileyen olayları; fetihler, alınan yerlerin kaybedilmesi, bu savaşlarda ki kahramanlar türkün kahraman, mert ve yiğitlik karakterine uyan ifadelerle ortaya koyduğu türkülerdir. Bu olayların geçtiği türküler bir çok yörelerde söylenmiş, sahiplenilmiştir. Bir halkın

³⁹ Boratav, Pertev Naili, *100 soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul 1973, s. 163-164

⁴⁰ Öztelli, Cahit, *Evlerinin Önü*, İstanbul 1972, s. 15-16

aynı hisleri paylaşması da tabiidir.”⁴¹ d) Tören ve merasim türküleri; kına, düğün, esvap giydirmе töreni türküleri, itikat ve mezhep törenleri türküleri, e) İş ve meslek türküleri; Esnaf türküleri f) Pastoral türküler; çoban ve kır yaşamını anlatan, tabiat güzelliklerini konu edinen türküler bu gruba girer, Tabiat türküleri. g) Didaktik türküler; dinleyene bir şeyler öğreten, ders veren türkülerdir. h) Oyun türküleri. ı) Ritmik dans türküleri. i)Temsili oyun türküleri.⁴²

Rumeli’de Türkoloji araştırma ve derlemeleri yapan **Nimetullah Hafız** türküleri tasnif konusundaki yaklaşımı ise şöyledir; a) Lirik Türküler; Ninniler, aşk, gurbet, askerlik, hapishane, ağıtlar, taşlama, güldürü, tarihi konulular ve çeşitli konular.⁴³

Son olarak Saray-bosna kütüphanelerindeki Türkçe yazmalarda türküler üzerine çalışan **Hamdi Hasan**’ın türküler üzerine genel bir tasnif yapmamıştır. Ancak “Tarihi Olaylar İle İlgili Türküler”i a) fetih türküleri, b) savunma türküleri, c) şehir mersiyeleri veya ağıtlar, d) kişi türküleri veya ağıtlar, e) aşk türküleri, f) dini konulu türküler, g) satirik türküler, h) mülemmalar şeklinde ayırmıştır. Çalışmada elden geçirilen türkülerin bulunduğu yazmalar gözetildiği için “Aşk türküleri” tarihi olaylara aitmiş gibi gözükmekte ise de yukarda anılan tasniflerde daha açıkça görüldüğü gibi bu tür türküler “olay türküleri” sınıfına girmezler.⁴⁴

Olay türküleri, türküler tasnif eden Boratav’ın belirttiği gibi “Bir olayı anlatan türküler, tarihi olaylar üzerine yakılan ve söylenen türküler, eşkıya türküleri, cinayetle sonuçlanan sevgi ve aile faciaları türküleri” üzerinde ortak bir anlaşma var gibidir. Nitekim Cahit Öztelli, Mehmet Özbek de aynı fikirdedirler.

1.4. Olay Türkülerinin Özellikleri

Osmanlı döneminde türk halkının sevinçli acılı günlerini onun kutlu saydığı değerleri kendinde görmek istediği erdemleri kendi başından geçen olayları toplumun dert içinde kıvrandıran felaketleri yığıtlık mertlik epik ve lirik bir ifadeyle

⁴¹ Özbek, Mehmet, *Folklor ve Türkülerimiz*, İstanbul 1975, s. 357; Nakip, Mahir, *Kerkük Türk Halk Musikisinin Tasnif ve Tahlili*, s. 46-49, bu eserde Mehmet Özbek’in yaptığı tasnif tercih etmiştir.

⁴² Özbek, *Folklor ve Türkülerimiz*, s. 85

⁴³ Hafız, Nimetullah, *Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri*, Piriştina 1985, s. 8

⁴⁴ Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 19-46

çok çeşitli konularda işlemişlerdir. Türkülerde adı geçenler siyasiler tarafından “eşkıya”, “çapulcu” ve asi olarak nitelendirmesinde yanında halk bunları kahraman motiflerini yakıştırmıştır.⁴⁵

Epik ve lirik konulu türkülerin büyük çoğunluğu çeşitli tarih olayları ile ilgili türkülerdir. Bağdat’tan Viyana sınırlarına kadar geniş bir coğrafyada geçen kahramanlıklar, düşüşler, fetihleri konu alır. Varyant bakımından daha zengin olmakla beraber tarihi gerçekliğe bağlıdırlar. Acıklı duygulara yer verir ancak bu tarihi gerçekliği aşmaz. Başkahramanları her zaman tarihi kişilerdir. Yenilgiler ve başarılar Allah’ın bir nusretine bağlanır. Başarının sağlanmasında en büyük amil olarak fiziksel güçten ziyade manevi gücün varlığı kabul ediliyor. Olay türkülerini ezgilerine göre incelemenin mümkün olduğu akla gelse bile elde edilen notaların karşılaştırmada kullanılacak derecede sayıca yeterli olmayışından konuya eğilmek mümkün olmamıştır.

⁴⁵ Yıldırım, Vural, “Halk edebiyatında kahramanlık öğelerinin müziğe yansması Köroğlu-Kozanoğlu-Dadaloğlu”, *Toplum Bilim Dergisi*, sy 9, İstanbul 1999, s. 25-30

2. BÖLÜM: RUMELİ OLAY TÜRKÜLERİ

Rumelide derlenen olay türkülerinin genellikle tarihi olayların izlerini taşıdığı görülmektedir. Türkülerde; olaylarda bahsi geçen şehirlere Avrupa devletlerince yapılan saldırılar üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu nedenle olay türkülerini şehirlere (1), şahıslara göre (2) ve diğerleri (3) olmak üzere üç başlık altında olmak üzere her kısım alfabetik sıra gözeterek düzenlenmiştir. Türkülerde işaret edilen olayları tarih kaynaklarıyla karşılaştırılarak aydınlatılmaya çalışılmıştır.

2.1. Şehir Türküleri

Bu başlık altına aldığımız türkülerin sadece Rumeli bölgesinde ki şehirlerle ilgili değil Rumeli bölgesi dışındaki Bağdat, Özi, Kırım ile ilgili olduğu da öngörülmektedir. Bu nedenle aşağıda Bağdat türküleri gibi Rumeli bölgesinde olmayan başlıkları, Rumeli bölgesindeki saz şairleri tarafından söylenmeleri nedeniyle eklenmiştir.

2.1.1. Adakale Türküleri

Adakale, Romanya'daki Orşova'ya yakın Tuna nehri üzerindedir.XV. yüzyılda Osmanlılarca fethedilmiştir. 1923'te Lozan Barış Antlaşması ile Romanya'ya geçmiştir. Yapımı 1970'te tamamlanan Tuna-Demirkapı barajı ile sular altında kalmıştır. Osmanlı döneminde adada 150 hane ikamet ediyordu ve tamamı Türklerden oluşuyordu. Belgrad'ın fethi için önemli bir stratejik nokta teşkil eder. Adakale Macar Türkolog Kunos'un derlemeleriyle önem kazanmıştır.⁴⁶

1
Uyan Padişahım uyan
Uyan da Mevlaya dayan
Yenicerler kulun yayan aman

⁴⁶ Kunos, *Türk Halk Edebiyatı*, s. 156-157; Popescu-Judet, Eugeia, *Adakale* (çev. Bülent Aksoy), İstanbul 2006, s.15

Hey ada ada yolına feda

Ada'nın çevresi bağlar
Alt yanında Tuna çağlar
Bu yıl çok analar ağlar
Hey ada ada can sana feda

Ada'nın çevresi yapı
Alt yanında demir kapı
Bir fitilde atar topu
Hey ada ada yoluna feda

Üç günde yapıldı sallar
Bu yıl gelür başa haller
Nemçe kralı durmuş ağlar
Hey ada ada can sana feda

Ada'nın çevresi taşır
Alt yanında otu yaşır
Mehmet Paşa bize başır
Hey ada ada can sana feda⁴⁷

2

Ada Fethislam'a bakar
Arasından girdab akar
Topcuları cenke bakar
Metindir Ada Kalesi
Alınmaz Kastel kulesi

Adanın çevresi taşdır
Yatacak yerimiz yaşdır
Bizi saran kızılbaşdır
Metindir Ada Kalesi

⁴⁷ Anonim, *Mecmua-i Güfte*, GHB, Nr. 3218 vr. 33b'den Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 100

Alınmaz Kastel kulesi

Adanın karşısı Kastel
Arasından Tuna geçer
Delikanlı kızı ister
Metindir Ada Kalesi
Alınmaz Kastel kulesi

Hırşava ada bazarı
Kaldı alemin nazarı
İçinde şehit mezarı
Metindir Ada Kalesi
Alınmaz Kastel kulesi⁴⁸

2.1.2. Azak Türküleri

Azak şehri Azak Denizi ve Don ırmağının ağzındadır. 1475 yılında Fatih döneminde Gedik Ahmet Paşa tarafından Osmanlı topraklarına katılmıştır. Azak ticaret yolu üzerinde olduğu için önemli bir şehirdi. Yeni ticaret yollarının keşfedilmesiyle önemini yitirmiştir. 1739 Belgrat antlaşmasıyla Ruslara bırakılmıştır.⁴⁹

1
Serden geçdi yazıldı
Bayrak altında dizildi
Bu yıl moskov bozuldu
Ey kanlı azak Âli-Osman'dan
İmdadını istersen gidersin

Kalenin çevresi dağlar
İçi mor sünbüllü bağlar
Bu yıl çok analar ağlar

⁴⁸ Popescu-Judet, *Adakale*, s. 91

⁴⁹ *Cem Büyük Ansiklopedisi*, İstanbul 1984, c. 2, s. 544-545

Gazi hünkar alındı azak
İmdadın istersen gidersin

Kalenin  evresi taŗdır
İçi dolu kızıl kızıl baŗdır
Hendekleri dolu leŗdir
Gazi hünkar alındı azak
İmdadın istersen gidersin

Osman Paŗa Şehit oldu
Leŗi meydanlarda kaldı
Kırkıncı kellesin aldı
Gazi hünkar alındı azak
İmdadın istersen gidersin⁵⁰

2.1.3. Baŗdat Türküleri

Baŗdat bugün Irak sınırları içinde bulunan bir Şehirdir ve Irak'ın baŗkentidir. Şehrin Türklere ge iŗi ilk defa Safeviler zamanında 1534'te olmakla beraber daha sonra elden çıkmasıyla, 1638'de IV.Murat tarafından Osmanlı topraklarına tekrar katılmıştır.⁵¹ IV. Murat ve Osmanlı ordusunun Baŗdat savaŗında g sterdiŗi kahramanlıklar konu olmaktadır. Metinlerde Gazi Sultan Murat'ın acem Şahının belini kırarak Baŗdat'ı fethettiŗi belirtilmektedir. Ayrıca metin içinde tarihe ıŗık tutacak bilgiler verilmektedir.

1
Sultan Murad hazır oldu Baŗdat'a
Gazi Sultan Murad aldı Baŗdat'ı
Hükmündedir Medine v  Beytullah
Gazi Sultan Murat aldı Baŗdat'ı

Bari tealadan oldu inayet

⁵⁰ Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 133

⁵¹ Erçin, Lütfi, *Serhat türkülerinden Duyuŗlar*, İstanbul 1961, s. 122-123; *Cem Ansiklopedisi*, İstanbul 1984, c. 12, s. 4346-4347

Kızılbaş askeri kırıldı gayet
Şad olsun donansın cümle vilayet
Gazi Sultan Murat aldı Bağdat'ı

Öleni şehittir kalanı gazi
Cahim çekildi kırk bin refazi
İmamı Azam'da kılmış namazı
Gazi Sultan Murat aldı Bağdat'ı

Elli bin tımarlı yüz bin sipahi
Din uğruna verdiler canı
Mat oldu yüzün ey Acem şahı
Gazi Sultan Murat aldı Bağdat'ı

Zülfekar saldı ol şiri Yezdan
Ne kırk ne yüzbinden biri bulmadı aman
Himmet Seyyid Ahmet hem Emir Sultan
Gazi Sultan Murat aldı Bağdat'ı

Bağdat sende nice evliya yatar
Bahri din gözcüsü hazreti Hızır
Himmet senden oldu şeyh Abdülkadir
Gazi Sultan Murat aldı Bağdat'ı

Hünkarın kırk bindir piyade kulu
Gözcüleri Hacı Bektaşî Veli
Acem Şahının büküldü beli
Gazi Sultan Murat aldı Bağdat'ı

Esir oldu derler hanların hanı
Alur Ragzebini hem Isfahanı
Düşmana heybetlü Hamz-i Şani
Gazi Sultan Murat aldı Bağdat'ı

Hoca oğlu derler hanların hanı
Beşaret olunur Osman ilinde
Bin kırk sekizinde Şaban ayında
Gazi Sultan Murat aldı Bağdat'ı⁵²

2

Gözünü sevdiğim hey yola gel yola
Sıva ak kolların hey boynuma dola
Sen bir yeşil başlısın şule yar şule
Ya gel cenk edelim hey ya ver Bağdat'ı vatani

Gözümü sevmesin hey söylersen yalan
Veliler himmetiyle hak versin belan yar belan
Hakka niyaz eder hey sadık kul olan
Leş meteriz dolsun hey vermem Bağdat'ı serhaddi

İlkyaz olsun al çiçekli yaz olsun
Topları atarım hey Bağdat düz olsun
Bağdat'ın çevresi hey hendek kazılsın
Ya gel cenk edelim hey ya ver Bağdat'ı vatani

Günde yüz bin top atarsan hey düz olmaz Bağdat
Veliler himmetiyle itmede imdad yar imdad
Feth-i Sultanların hey sürürmü Murat
Leş meteriz dolsun hey vermem Bağdat'ı

Ahmed pasa kimdir hey ben ondan korkayım
Topları atarım hey Bağdat'ı yıkam
Askerim ol kadar hey Urum'a çıkam
Ya gel cenk edelim hey ya ver Bağdat'ı vatani

Bağdat değil hey vermem dişine bir taş

⁵² Anonim, *Mecmua-i Güfte*, OİS. Nr. 900, vr. 43a'dan Hasan, *Saray-Bosna.. Türküler*, s. 94

Veliler himmetiyle uğra pür maaş
Mezhepin koyupdur hey adın kızılbaş
Leş meteriz dolsun hey vermem Bağdat'ı

Bağdat bizim hey mezarının ören taşıdır
Esirlerin döner hey akan kanlı yaşıdır
Şah Tahmas'ın çarkı felek işidir
Leş meteriz dolsun hey vermem Bağdat'ı

Bir kale yaparım hey Bağdata karşı
Hanelerim yazmışım hey çarkcı başı
Askerim tutmuştur dağ ile taşı
Ya gel cenk edelim hey ya ver Bağdat'ı vatani⁵³

2.1.4. Banyaluka Türküleri

Banyaluka; Fatih döneminde ele geçirilmiş, Hersek ile beraber Saraybosna, Mostar, İzvornik, Bihaç, ve Travnik'den oluşan Bosna Eyaleti sancaklarından biridir. Bu bölge 18. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin askeri ve siyasi açıdan zayıflamasıyla ortaya çıkan zayıflıktan faydalanmak isteyen Rusya, Avusturya ve Avrupa devletleri ile çetin savaşlara sahne olmuştur. Bu savaşlardan biriside Avusturyalıların 90 bin kişilik orduyla şehri kuşatması tekabülünde halk yardım gelmesi beklemektedir, fakat Bosna Valisi Ali Paşa (1699-1769)⁵⁴ herhangi bir yardım beklemeden, yaklaşık 16 bin kişiden oluşan Bosna birlikleriyle, 1737 de Avusturyalıları bozguna uğratmıştır. İşte bu kahramanlıklar Rumeli'de büyük yankılar uyandırmış konuyla ilgili türküler yakılmıştır.⁵⁵ Çarh-ı felek eskiden kale "muhasaralarında kullanılır bir nevi sipere verilen addır. Çam ağacından yapılan bu siperlere o zamanın topları tesir edemezdi. Kaleyi muhasara edenler bu siperler sayesinde kaleden atılan toplardan kendilerini korudukları gibi ellerindeki vasıtaları da oradan kaleye havale ederlerdi. Bu siperlere çarh-ı felek isminin verilmesi kat kat daire şeklinde olmasından ve yanarken çark gibi dönerek ateş püsküren bir nevi fişeğe benzemelerinden

⁵³ Hasan, *Saray-Bosna.. Türküler*, s. 110-113

⁵⁴ Süreyya, Mehmed, *Sicil-i Osmani* (Haz:Nuri Akbayır), İstanbul 1996, s. 242-243

⁵⁵ Bosnavi, Ömer, *Tarih-i Bosna Der Zaman-ı Hekimoğlu Ali Paşa*, Ankara 1979, s. 21; *Cem Büyük Ansiklopedisi*, c. 3, s. 869

dolayıdır”.⁵⁶ Felek; “müstedir hareketle müteharrik olan alem küresi ve bunun mıntakası; ay güneşle beraber seyyarelerden her birinin mahreki” manalarına gelir. Arapça gök, zaman, dehr, ecel, dünya manlarına gelir⁵⁷ Türküde geçen Debruce(Dobruca) şehri şimdiki Romanya sınırları içinde; Karadeniz ve Tuna nehri arasında uzanmaktadır.⁵⁸ Buraya ilk Türkler 1263 yılında gelmiştir. Osmanlılar’ın gelişi ise 1394’te Yıldırım Beyazıt zamanında alınmıştır.⁵⁹

1

Gördünüz mü Nemçe kralı neyledi
Ahdın bozup cenge rağbet eyledi
Name ile kendi krala söyledi
Sürün asker Banyaluka üstüne

Tonbas ile koprüleri yaptılar
Gradiska da sava suyun geçdiler
Tabur ile toplar ile kalktılar
Geldi kafir Banyaluka üstüne

Dört yanından muhasere etdiler
Yere girip metrise girdiler
Günde bin top bedenine vurdular
Duman düştü Banyaluka üstüne

Ferhadiye camisine girdiler
Mihrabıyla minberini yıktdılar
Minareden kalesine bakdılar
Geldi kafir Banyaluka üstüne

Feryad eder Banyaluka kalesi
Kale ile Ferhadiye camisi
Harab oldu sehrimizin hepisi

⁵⁶ Pakalın, Mehmet Zeki, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1971, c. I, s. 326

⁵⁷ Pakalın, c. I, s. 596

⁵⁸ Fazıl, M.H. *Dobruca ve Türkler*, Köstence 1940 s. 2-9

⁵⁹ Fazıl, M.H. *Dobruca ve Türkler*, s. 32-33

Yetiş Paşa Banyaluka üstüne

Ali Paşa niyaz eder dostuna
Sevkin koyup geçdi gayret postuna
Seyf kuşandı kafirin üstüne
Tuğ çekilsin Banyaluka üstüne

Zabitleri hep götürdü araya
Ferman etdi etrafıyla Saraya
Yeniçeriler kullar çıksın alaya
Tez yetişsin Banyaluka üstüne

Pazar günü gülbend dua okundu
Allah allah deyip kılıç çekildi
Çarhı felek dayanamayıp bozuldu
Güneş doğdu Banyaluka üstüne

Kale halkı niyaz eder hüdaya
Nasib etme ya rabb bay-ü gedaye
Esir olmak bunun gibi a daye(General'e)
Şimdi gelen Banyaluka üstüne

Anın topu taburunu bozdular
Tarihini bin yüz elli yazdılar
Başsız Nemçe Virbaş suyun yuzdılar
Devlet konu Banyaluka üstüne⁶⁰

2

Bakdılar feryadcı geldi Banyaluka kaleden
Ehli kale cümleinin hem kadı ve hem müftüden
Munzir-ı lamı getirdi geldi asker Nemçe'den
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

⁶⁰ Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 103-106

Hem getirdi adı belli altı bin baş olan
Lebuçe sahrasında birkaç bin melain olan
Adı melun bin melun bellidir melun olan
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Taburun konakçısı hem çarkçısı olmuş ol
Etdiği hayinliği bildi bu demle bulmuş ol
Geçti tabur Sava nehrin köprü ile bilmiş ol
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Bunca top cephanesiyle bunca gülle kunbara
Bunca asker alay alay sanki yollar kapkara
Geldi yap yap şehre kondu banaluka kaleye
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Kurdu tonbas uzre köprü geçdi Virbaş suyunu
Aldılar tabur içine kalenin dört yanını
Ehl-i islam oldu hayrann etdi Nemçe hayini
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Saçdı ateş verdi sanki olmuş idi zelzele
Allah diyen ya Muhammed daima güle güle
Mucizati hiç sayılmaz Ahmet'in bir vech ile
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Muhzir okundukda bildi anladı çün nikbaht
Nusreti hakdan dileyip olmadı hiç gönlü saht
Ayetiyle cahid-ü amil olup uydurdu raht
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Her tarafa buyuruldular saldı vü ferman eyledi
Herkese farz oldu gide zira hücum eyledi
Harbi darba kadir olan kimse kalmasın dedi

Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Banyaluka kalenin imdadına gitmek gerek
Hakkın emrine itaat herkese etmek gerek
Bu gazada cümleye canı baş feda etmek gerek
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Geçdi tuğlar sancağıyla kimseyi hiç sormadan
İki günde hazır oldu bindi tehir etmeden
Anın ardınca güzatı müslimin hiç durmadan
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Severki evvelki konağın karaul'a geldi ol
Ta gelince birkaç asker sonra ondan aldı yol
Geçdi yayçe kalesinin gülhisar 'ı buldu ol
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Gece gündüz okuyup inna fetahna suresin
Ta gelüben yaptı inip bodraşnicede ordusun
Her vakit hakka tazarru itdi andı rabbisin
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Ya illahi Ali Osman devleti daim ola
Mustafanın himmetine düşmene galib ola
Düşmeni hor edip makhur edüp mağlup ola
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Geldi asker dört yanadan kapladı bayırları
Okuyup Nusreti minallah kaldırıp bayrakları
Her birisi din yolunda koydu canı başları
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Çıkdı asker ol mahalden cem olup alay ile

Bile kalkdı Alı Paşa hamd ile dua ile
Hak teala bizi avdet itdure nusret ile
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Sitnice'yi geçdi andan İzmiyan'a kondular
Şehri Saray yeniçerisi yarın anda geldiler
Aklusiyle payesiyle alayın gösterdiler
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Geldi şehrin hem kazanu hem hacısın hoş sesi
Dini Muhammed aşkındadır atlısu hem yayası
Her biri el kaldurup hakka dua eder sesi
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Kaleden feryadcı geldi siristiyle hep koşup
Ta gelip alı Vezirin ayağına yüz sürüp
Üç güne dek gitdi kale gelmez isen erişüp
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Kafir atar günde bin top gice ile kunbara
Gösterir kaleye her gün alayını kapkara
Kaleye pek dar olupdur kadir allah kurtara
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Kalenin içinde olan müslimin cenk iduben
Rabbena efriğ aleyne ayetin yad iduben
Her sabah Debruce'den çıkarmı güneş yakuban
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

İzmiyan'dan kopdu asker Banyaluka üstüne
İş bu menzildür oluptur süratiyle yürüne
Alay alay öğle vakti geldi Virbaş şuyna
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Öyle vakti cümle asker geçdi Virbas suyunu
Ta gelüp kapladı kondu sürüben atlarını
Atlarına buldu ana suyunu hem okcunu
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Koptu andan askeri islam zahir oldu çün sabah
Yaya asker suratiyle atlı olan çün riyah
Cümle asker alay alay yürüdü etdi revah
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Subhi kıldı vaktiyle kim ol vezir i nam dar
Kullara gıydırdı zırhlar yurudı ol bahtıyar
Sığınup allah a dogrı tabur uzre sah var
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

İrisup Debruce'den çün çıkdı islam askeri
Ehli kale gördü çün müminlerin bayrakları
Cümlesi şad oluban okur isbu beyitleri
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur .⁶¹

3

Ferah oldun görüp Debruce'den nur
Ümit ver şimdiden zulmet ola dur
Bizi kaplamış idi gam sehabı
Tulu etdirdi Allah af tabı
Batarken narı gamda leylü nehar

Ehli tuğyan gördü çünkü ehli islam askerin
Çarhı felek vaz ıduben bağladı alayların
Hem çevirdi alay ile kunbara vu topların
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

⁶¹ Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 114-118

Basdı top kunbarasıyle gözleri kör olacak
Sandı kimse yaklaşıamaz anları hor eyle hakk
Ehli islam gör ne ider çünkü oldu avnı hakk
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Kimisi çıkardı seyfin kimisi aldı sunu
Allah allah yad iduben hamle itdiler eyu
Kelle birkaç aldılar götürdüler küçücek havlu
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Çarkcısı kafirlerin bozuldı kaçdı tabura
Ardlarınca gaziler sünülerini saldırı
Ala kafır durmayup atar topı hem kunbara
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Çıkdı ol dem alay ile ulu Vezir-i ali-şan
Hak hatadan saklasın oldur zamkana kahraman
Okıyup nusreti minallah nem çeküp tığı burran
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Etdiler şirane hamle cümlesi dua ile
Çaldırıldı cengi harbi tanbul vu zurna ile
Olsun Allah'a emanet girdi cengi nefisle
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Turdı kafır mısli divar giruye hic tonmeyup
Ta gelince ehli İslam önlerine erişip
Saçdı ateş bir fitilden gülle vu kurşun saçup
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Kapladı sehap ateşten kafirin zulmet yeri
Hep kılıçlar şulesinden açıluban serseri
Ehli islam çün girişdi çaldılar satırları

Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Kimisi mızrakla dutar kimi kılıç oynatır
Düşdü kafır kafır üzre hak bizimle biledir
Görmeyen bu cengi bilmez kafır ile cenk nedir
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Nehri Virbaş'ın beru taraftaki tabur ey yar
Kimisi geçti kılıçdan kimisi bildi nar
Kafirin kırıldığını kimse itmedi sumar
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Kaldı toparla havanlar ehli islam aldılar
Bu gazayı ekber oldu ehli kale gördüler
Kalenin toplarını şükran için doldurdular
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Hamd ile topar atıldı şükrülillah gün bizim
Yanar iken narı gamda cismi canımız bizim
Çün yetişdik isbu nura simdiden nusret bizim
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Akşam oldu konu asker anda ol gece ey can
Ol taraftan kaçtı kafır kara yüzle çıkdı can
Şad hezar olsun hüdaya şükrü minnet her zaman
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Bu rebiülahirin yedincisi bazar günü
Oldu bazar nice nice atları insan teni
Rabbena bize yetiştir böyle çok pazar günü
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Turdı anda iki üç gün ehli islam askeri

Sonra mansuru muzaffer avdet etdi her biri
Şüphe yok mansur eden Allah'tır yok diğeri
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur

Ey Garibi bu gazanın vafına kasır dilin
Girifte çünkü senin aklın erişmez çek elin
Hini cenkte gerçi çok ahu ağazen var senin
Nakz-ı ahd eyledi Nemçe gör nice etdi gurur.⁶²

2.1.5. Budin Türküleri

Tuna ırmağının iki yakasında kurulu ve bugün Macaristan'ın başkenti olan Budin, Kanuni Sultan Süleyman zamanında fethedilmiştir(1526). İkinci Viyana kuşatmasının başarısız olmasının ardından Osmanlıların geri çekilmesi, Budin'i 90 bin kişilik Haçlı Ordusu ile karşı karşıya bırakmıştır.⁶³ Abdurrahman Paşa 16 bin kişilik bir orduyla kaleyi iki buçuk ay savunmuş ve şehit düşmüştür.⁶⁴ Bu çekilme sırasında çeşitli kalelerin kaybedilmesi halk arasında derin üzüntüler uyandırmıştır. Budin türküleri bu savaşlarla ilgili acı olayları konu almaktadır. Bu türküler arasında Ignacz Kunos'un derlediği Budin ile ilgili savaşları konu alan türkülerde vardır.⁶⁵ Türkülerde geçen "nemse" Osmanlılar tarafından Avusturya'lı almanlara verilen isim, dilsiz dilbilmez anlamına gelir⁶⁶ ve "Nemçe" olarakda söylenir. "Selatin Camii" Sultanların yaptırdığı 2-4 minareli büyük camilere verilen ad, Sultan Selim Camii veya Süleymaniye Camii gibi.⁶⁷ Küffar : kafır, hak dinini inkar edenler manalarına gelmektedir.⁶⁸

1

Ötme bülbül ötme yaz bahar geldi
Gül alıp satma zamana geldik

⁶² Anonim, *Mecmua-i Güfte*, OİS Nr. 878 vr. 36b'den Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 119-121

⁶³ Cem Büyük Ansiklopedisi, c. 3, İstanbul 1984, s. 917-918

⁶⁴ Özbek, *Folklor ve Türkülerimiz* İstanbul 1975 s. 382

⁶⁵ Kunos, *Türk Halk Edebiyatı* s. 24-25

⁶⁶ Bosnavi, Ömer, *Tarih-i Bosna Der Zaman-ı Hekimoğlu Ali Paşa*, KBY. Ankara, 1979 s. 22; Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi yay. Ankara, 2001, s. 821

⁶⁷ Kunos, s.158

⁶⁸ Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat* Ankara 2001 s. 533

Geldi caur aldı kulle-ı Budin
Aman Padişah'ın küffar elinde

Budin'ın dört kubbesi var kibleye bakar
Ara yire yiri yok su akar
Gitdi Padişah'ın serhaddi Budin
Yitmiş bin çocuğun eli duada

Aman Padişah'ın küffar elinde
Yazık oldu aldı kafir Budin'i
Ah Budin'ın büyük büyük evleri
İçinde ulana huri kızları

Yazık oldu gitdi Âli-Osman kilidi
Ah Budin'in uzun uzun çarşısı
Yakdı kafir güler mermer camisi
İçinde yandı Acem halısı⁶⁹

Kunos'un derlemesinden;

Ötme bülbül ötme yaz bahar oldu
Bülbülün figanı bağrımı deldi
Gül alıp satmanın zamanı geldi
Aldı Nemse bizim nazlı Budin'i

Çeşmelerde abdest alınmaz oldu
Camilerde namaz kılınmaz oldu
Mamur olan yerler hep harab oldu
Aldı Nemse bizim nazlı Budin'i

Budin'in içinde uzun çarşısı
Orta yerde Sultan Ahmed Camisi
Kabe suretine benzer yapısı

⁶⁹ Anonim, *Mecmua-i Güfte*, GHB Nr. 768 vr. 36b'den Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 122

Aldı Nemse bizim nazlı Budin'i

Budin'in içinde serdan kızırım
Anamın babamın iki gözüyüm
Kafeste belsi kınalı kuzuyum
Aldı Nemse bizim nazlı Budin'i

Cebhane tutuştu aklımış şaştı
Selatin camiler yandı tutuştu
Hep sabi sübyanlar ateşe düştü
Aldı Nemse bizim nazlı Budin'i

Serhatler içinde Budin'dir başı
Kan ile yoğrulmuş toprağı taşı
Çerkes Alemdar'dır şehitler başı
Aldı Nemse bizim nazlı Budin'i

Kible tarafından üç top atıldı
Perşembe günüydü güneş tutuldu
Cuma günüydü Budin alındı
Aldı Nemse bizim nazlı Budin'i⁷⁰

2
Gördünüz mü bize hünkar neyledi
Budin kullarını esir eyledi
Sadrazam bize imdad vermedi
Yazık oldu aldı düşman Budin'i

Budin kalesin kıydı imdi
Kulların kıymetin bilmedi
Gitdi elden Âli-Osman kilidi
Yazık oldu aldı düşman Budin'i

⁷⁰ Kunos, *Türk Halk Edebiyatı* s. 24-25

Yüzün göstermeyen ay-ı güneşe
Gitdi güzel kızlar krala peşkeşe
Karga kuzgun doysun karadan leşe
Yazık oldu aldı düşman Budin'i

Avret, oğlan koyun gibi mileşur
Gitdi kafir ırzağı malı paylaşır
On bin avret esir olup halleşur
Yazık oldu aldı düşman Budin'i

Ah Budin'in büyük büyük evleri
Dört tarafda bekler gerçek erleri
Görün başımıza gelen halleri
Yazık oldu aldı düşman Budin'i

Ah Budin in yassı yassı yolları
İçinde gezerdi huri kızları
Görün başımıza gelen halleri
Yazık oldu aldı düşman Budin'i

Toprak kulesinden yuris idiler
Yüğrük atlar ala kana batdılar
Nice canlar şehid olup yatdılar
Yazık oldu aldı düşman Budin'i

Günde beş bin kunparası atıldı
Yidi kulesinin surları yıkıldı
Yüz bin adam niya ile basıldı
Yazık oldu aldı düşman Budin'i

Ol şahbaz yiğitler elleri bağlı
Kafirler elinde dilleri dağlı

Alıp götürdüler Estergon'a dogru
Yazık oldu aldı düşman Budin'i

İmdada gelmeyen çeksin azabı
Kıyamet gününde versin cevabı
Düşen şehitlerin yoktur hesabı
Yazık oldu aldı düşman Budin'i⁷¹

3

Geldi düşman bağladı hep cümle rahim der Budin
Ser çekip bir bieflake çıktı ahım der Budin
Cenk edip düşman ile öldü simahım der Budin
Gelmeyen imdadıma çeksin günahım der Budin

Bir zamanda olmuş idim seddi islama kilid
Gafilen basıp beni aldı Budin Nemçe pelid
Ta kıyamet hasr olunca kezmezem hakktan ümit
Belki bir gün açılır bahtı siyahım der Budin

Kurtarın gelin beni küffara mesken eylemen
Hakk kerimdir gam çekip sizler de giryan eylemen
Bu hususda suç bulup hiç kimseyi tan eylemen
Böyle yazılmıştır emri ilahi der Budin

Gitdim elden göz göre düşmana oldum ben nasib
Ya ilahi sen kerem kıl zahmıma gönder tabib
Ne yazık düşman elinde yıkılıp oldum garib
Mescidim minberlerim hem kiblegahım der Budin

Der ki Hasan bilmeyenler söyleşir efsanemi
Kalmamış islam için mevlam tüketmiş danemi
Sene bin doksanda idi zabt itdi cephanemi
Kısmet oldi düşmana zırhı silahım der Budin⁷²

⁷¹ Anonim, *Mecmua-i Güfte*, OİS Nr. 878 vr. 61b'den Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 128-129

4

Dinle izzin hakk için ya Rab zarım der Budin
Kafire verdin benim darı diyarım ber Budin
Mescidi mihrablarım büthane kıldılar benim
Çinemek layık mı kafirler mezarım der Budin

Döndü islam askerinin zahiren kevkepleri
Koydular cümle imaretlerime merkepleri
Etdiler meyhane kuran okunan mektepleri
Toldı hem a'da-yı yır yır bazarım der Budin

Inmez oldu üstüme cefası hakk'ın rahmeti
Günde beş kez açılırken bana bab-ı cenneti
Ey diriğa gitti benden şol Muhammed ümmeti
Toldı küffar putları burçı hisarım der Budin

Ey Revani ahl-ı islam gün ola gelir deyu
Akıbet mağripü maşrık anların olur deyu
Âli-Osman oğlu bir gün fethi der alır diye
Gece gündüz ol gün için intizarım der Budin⁷³

5

Serhatlar içinde Budindir başı
Kan ile yuğrulmuş toprağı taşı
Kahraman alemdar şehitler başı
Aldı Nemçe bizim nazlı Budin'i

Ötme bülbül ötme yaz bahar oldu
Bülbülün figanı bağrımı deldi
Gül alıp satmanın zamanı geldi
Aldı Nemçe nazlı Budin'i

⁷² Anonim, *Mecmua-i Güfte*, OİS, No: 400 vr. 115b'den, Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 130-131

⁷³ Anonim, *Mecmua-i Güfte*, OİS Nr. 400 vr. 115b'den Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 132

Çeşmelerde abdest alınmaz oldu
Camilerde namaz kılınmaz oldu
Mamur olan yerler hep harap oldu
Aldı Nemçe bizim nazlı Budin'i

Kible tarafından üç top atıldı
Perşembe günüydü güneş tutuldu
Cuma günü idi Budin alındı
Aldı Nemçe bizim nazlı Budin'i⁷⁴

6

Budin dedikleri Aksu'yun başı
Kan ile yoğrulmuş toprağı taşı
Çerkez Bayraktar'dır şehitler başı
Geldi küffar aldı kale-i Budin'i
Aldı Budin kalesini geçti bedeni⁷⁵

Cephane tutuştu aklımız şaştı
Selatin camisi havaya uçtu
Askerin yarısı hep şehit düştü,
Geldi küffar aldı kale-i Budin'i
Aldı Budin kalesini geçti bedeni

Budin'in üstünde doğdu bir yıldız
Aldı hain küffar on iki bin kız
Kimi kadı, kimi müftü, müderris
Geldi küffar aldı kale-i Budin'i
Aldı Budin kalesini geçti bedeni

Budin dedikleri çepçevre meşe
Kurdunu, kuşunu doyurduk leşe
Hüngür hüngür ağlar Genç Ali Paşa

⁷⁴ Özbek, *Folklor ve Türkülerimiz* İstanbul 1975 s. 384

⁷⁵ Altinkaya, M.Kemal, Tuna, Serhad ve Rumeli Türküleri, *Radyo*, sy. 1 Ankara 1941 s. 7; Nabi, Yaşar. *Balkanlar ve Türklük* s.237, 1936, Ankara

Geldi küffar aldı kale-i Budin'i
Aldı Budin kalesini geçti bedeni

Budin'in içinde biz üç kız idik
Altun kafes içre besli kuzuyduk
Küffarın eline layık değildik
Geldi küffar aldı kale-i Budin'i
Aldı Budin kalesini geçti bedeni⁷⁶

⁷⁶ Özbek, *Folklor ve Türkülerimiz* İstanbul 1975 s. 385

2.1.6. Bosna Marşı

Fatih'in orduları Bosna'yı 1465'te fethedince bu marşı söyleyerek Bosna'ya girmeleri, tarafımızdan Bosna Gençlik Korosu kayıtlarından dikte edilmiştir.

Bosna Marşı

♩ = 110

saz.. ders e de lum

dem dem dep gi de lum gam gam

çok gi den bu der di ga mi hu di ye lum hu hu *fs*

Şekil 2.1. Bosna marşı notası

Medet ya Resulallah

Medet ya Sultan Mehmet Fatih

Destur ya Allah

Ders edelim dem dem

Dep edelim gam gam

Çok giden bu derdi gamı

Hu diyelüm hu hu

Sende bir hal var

Gel hakayalım ay

Biri şuder hali hanı

Hu diyelüm hu hu⁷⁷

⁷⁷ Bosna Seti, 10 adet VCD. *Sultan Mehmet Fatih Gençlik Korosu* Prizma Production., Sarayevo 2007. dak. 00:00:08-00:04:55

2.1.7. Çanakkale Türküsü

Gelibolu adası bilindiği üzere Türklerin Avrupa'ya geçiş yaptığı bir yerdir. Bundan dolayı Çanakkale türküleri de Rumeli türküleriyle bağlantılıdır. Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde Çanakkale zaferi, 18 Mart 1915'te Gelibolu yarımadası üzerinde kazanıldığı zaman, İngiltere ve Fransa, Gelibolu Yarımadasını ele geçirerek Çanakkale Boğazı'nı açmak ve devamında da İstanbul'u işgal etmek niyeti ile bu harekate başladılar. Böylece Türkler'in Avrupa ile olan bağlantılarını da tamamen kesmiş olacaktı. Yüzbinlerce şehit verdiğimiz bu savaşa yurdun her bir yerinden gönüllü askerler katılmışlardır. Bu zaferle Türk Milleti askerlik kabiliyetini, fedakârlık ruhunu, vatan ve millet sevgisini, manevi gücünü bir defa daha dünyaya göstermiştir. Çanakkale türküsü de burada şehit düşen askerlerimiz için yakılmıştır. C.Öztelli'nin belirttiğine göre Konya, M.Özbek ve M.Sarisözen'in belirttiğine göre Kastamonu, yine Öztelli ve Özbek'in belirttiklerine göre Rodop türküleri arasındada varyantları olduğu belirtilmekle beraber, Priştina, Kerkük ve Üsküp yörelerinde ve S.Şenel'in Bulgaristan Kırcaali yöresinden derlediği varyantları da bulunmaktadır. TRT repertuarındaki Çanakkale türküsü Kastamonu'dan M.Sarisözen tarafından İhsan Ozanoğlu'ndan derlenmiştir.

Çanakkale içinde

Şekil 2.1.2. Çanakkale türküsü notası

2

Çanakkale içinde bir uzun selvi

Kimimiz nişanlı kimimiz evli of gençliğim eyvah

3

Çanakkale üstünü duman bürüdü

On üçüncü fırka harbe yürüdü of gençliğim eyvah

4

Çanakkale içinde bir dolu testi

Analar babalar mektubu kesti of gençliğim eyvah⁷⁸

Bu türkünün Kevser Hanımın bestesi olduğunu idda edenlerde olmasınarağmen⁷⁹ buna ihtimal olmadığını belirtmekte yarar görülmektedir. Ethem Ruhi Üngör'e göre bu türkü Destancı Mustafa tarafından bestelenmiştir.

Çanakkale Marşı

Şekil 2.1.3. Çanakkale marşı notası

Çanakkale içinde bir kırık testi

Anneler ve babalar ümidi kesti

Çanakkale içinde sıra sıra serviler

Binbaşılar oturmuş asker öğütler

Arı burnundan çıktık yan basa basa

Hep düşmanlar kaçıyor kan kusa kusa⁸⁰

⁷⁸ TRT Müzik Dairesi Yayınları THM Repertuar Sıra No:461

⁷⁹ Akdoğan, O. 1991. *Ünlü nihavend longa ve Çanakkale türküsü kimdir? Kevser Hanım*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir. S. 9-19

⁸⁰ Üngör, Etem Ruhi, 1966. *Türk Marşları*, Türk Kültür Araştırma Enstitüsü, Ankara. s. 183

2.1.8. Estergon Kalesi Türküsü

Estergon ırmağı ile Tuna nehrinin birleştiği yerde bir tepenin üzerine inşa edilen şehir 1543'te kanuni zamanında Osmanlılara geçmiştir. Şuanda Macaristan sınırları içinde bulunmaktadır. İşte bu türkü halk tarafından bir zafer sonrası söylenmiş ve sevilerek bu güne kadar gelmiştir.⁸¹ Temadaki olay tarih ile uyumludur.

Estergon kalesi

♩ = 135

Es ter_ gon_ ka le si bre dil_ber a man su_ ba_ şı_ du_

rak_ a_ man_ ke mi rir gön

lü_ mü bre dil_ber a man_ bir sin_ si_ fi rak_

rak_ gö nül_ yar_ pe şin de bre_ dil_ber a man

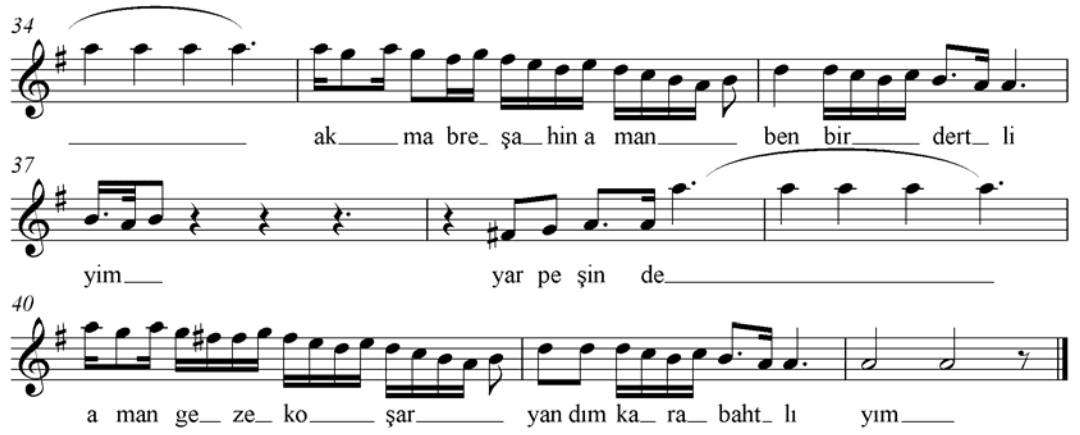
yar_ on_ dan_ i_ rak_ a_ man_

ak ma tu na_ ak_ ma bre_ şa_hin a man_ ben bir_ dert_ li

yim_ yar pe şin den a man ge_ zer_ ko_ şar_

yan dım ka_ ra_ baht_ lı yım_(saz) ak ma tu na_

⁸¹ İsam dokümantasyon 130026 Macaristan, *Estergon Zaman* gazetesi, Röportaj-Dizi-İnceleme, 12 Kasım 1991 s. 8; Özbek, *Folklor ve Türkülerimiz* İstanbul 1975 s. 381

Şekil 2.1.4. Estergon kalesi türküsü⁸²

2

Başımızda yeşil şapka
Al kuşağım bağladım
Estergon'un barakalarını
Dört dolanıp ağladım

Elimdeki yağlıgımın
İsleyeyim dört ucunu
Selam söyleyiniz yarime
Ağlamasun benim için

Krakov'un mahallesi
Ne büyüktür kalesi
Germanların sorarsan
Hiç bulunmaz çaresi

Vogonları yağladık
Birbirine bağladık
Galiçyada alındık
Estergon'da sayıldık

Filiz fidan boyumuz
Ağlar kaldı soyumuz

⁸² Nuş, Aluş *Rumeli Türküleri Güfte ve Besteleriyle*, İstanbul 1996, s.112-113

Macaristan'dan döndükten sonra

Olur bizim toyumuz⁸³

2.1.9. Eğri Kalesi Türküsü

Eğri kalesi 1596 yılında Osmanlı Padişahı III. Mehmet'in bizzat katıldığı bir zaferle Osmanlı topraklarına katılmıştır.⁸⁴ Daha sonra kaleyi tekrar geri almaya gelen Avusturya ordusu da Haçova denilen yerde bozguna uğratılmıştır. Türküde geçen Uyvar Macaristan'da önemli bir şehirdir. Bu şehir ilk olarak 1593'te Lala Mehmet Paşa tarafından Osmanlı topraklarına katılmıştır.⁸⁵

Küffar hüccet almış Eğri'ye

Hali benzer nefes çekmiş bengiye

Bire sorun Nemçelü'ye Lehli'ye

Ne de çabuk unuttular Muhaç'ı

Seketvar'ı Tamaşvar'ı Uyvar'ı

Haberler iletin Beç Çasarı'na

Durmasın kılıcın sarsın donuna

Er ise buyursun er meydanına

Ne de çabuk unuttular Muhaç'ı

Seketvar'ı Tamaşvar'ı Uyvar'ı⁸⁶

2.1.10. İzvornik Türküleri

İzvornik Drina ırmağı kenarında kurulmuş bir Bosna şehri olmasıyla beraber eskiden Osmanlı dönemi Bosna Eyaleti'nde bir sancak şehriydi. Kalesi yalçın bir kaya üzerine oturtulmuştur. Kalenin eteklerine kurulmuş evlerden oluşan bir şehirleşme şekli ortaya çıkmıştır.⁸⁷ Bu şehirde rastlanan türkülerde halk, şehrin düşmanlar tarafından kuşatılması sırasında, dönemin Bosna Beylerbeyi olan ve

⁸³ Kakuk, Zsuzsa, *Kırım Tatar Şarkıları*, Haz: Hasan Eren, Zeynep Korkmaz Ankara 1993 s.117

⁸⁴ Zaman gazetesi, Röportaj-Dizi-İnceleme, 13 Kasım 1991 s. 8

⁸⁵ Sertoğlu, Midhat. *Osmanlı Tarih Lügati*, İstanbul 1986. s. 352

⁸⁶ Özbek, *Folklor ve Türkülerimiz* İstanbul 1975 s. 386

⁸⁷ Bosnavi, Ömer, *Tarih-i Bosna Der Zaman-ı Hekimoğlu Ali Paşa*, Ankara 1979 s. 131

ilaveten Belgrad muhafızlığı da yapan Numan Paşa'dan (Ölümü 1784) yardım beklemektedir. Yardıma gelen kuvvetlerin halkı kurtarması ve düşmanları bozguna uğratmalarını konu alır. İlaveten türküde şehirdeki türbelerden de bahsedilmektedir bu da şehrin savunmasında “Evliya ile Enbiyaların” yardım ettiğine inanıldığını göstermektedir.

1

Feryad eder İzvronik'in kalesi
Kalesiyle bile büyük kulesi
Kaimi'nin zatı şerif türbesi
Yetiş Numan Paşa aldırma bizi

Dört yanımız aldı Nemçe taburu
Müinimiz olsun hazreti Bari
Geldi Petraş kafir le Osyek generali
Yetiş Numan Paşa aldırma bizi

Ferman etdi Numan Paşa munlaya
Hersek ile hem Eyaleti Bosna'ya
İki günde geldi ol Papratine'ye
Yetiş Numan Paşa aldırma bizi

Yeniçeriler din uğrunda çalışır
Rüstem Ağa sıbyanlara bakışur
Avret, oğlan gece gündüz ağlaşur
Yetiş Numan Paşa aldırma bizi

Haber geldi çıkdı kafir Osmag'a
Askerinin gece ile basmağa
Ferman oldu Kara Bey'e bakmağa
Şükür olsun hakka güldürdü bizi

Köprülü kalkıp dua eyledi
Cümle asker Allah Allah iderdi

Kafirleri kırıp şükür eyledi
Şükür olsun hakka güldürdü bizi

İzvornik'den haber geldi yetişti
Firar etdi kafir islam gülüşdi
Enbiyalar yetişti
Hakk teala eyledi azad bizi

Hayvanlar onunde ayak dururdu
Mübarek yüzünü yere sürerdi
Firisteler gökden dua ederdi
Hakk teala eyledi azad bizi

Yedi saat atları kovdı gaziler
Beş altı bin melaini kırdılar
Ganimet malın eline aldılar
Bihamdillah halas eyledi bizi

Kimse kadir değil mevla eyledi
Nemçe kafirini makhur eyledi
Bunu böyle Beyzade oğlu söyledi
Gani Mevlam bizi meskur eyledi⁸⁸

2.1.11. Niş Türküleri

Sırbistan'ın Nisava ırmağı kıyısında bulunan Niş şehri, 1386 yılında Osmanlıların eline geçmiştir. 500 yıl boyunca Osmanlılar'ın hakimiyetinde kalmıştır. Niş türkülerinde Osmanlılar ve Avusturyalılar arasında şehri elde tutmak için geçen mücadeleler, şehrin alınışı, elden çıkışı gibi temalar işlenmiştir. İşlenen konularda tarih ile örtüşen bilgiler bulunmaktadır. Aşağıda, Niş savaşında Rumeli Beylerbeyi Köprülüzade Ahmet Paşa'nın düşman eline geçen Niş'i tekrar geri almasını konu alan türküler de vardır. Niş şehri, 1878 Berlin Antlaşması ile Sırlara verilmiştir.⁸⁹

⁸⁸ Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 108-110

⁸⁹ *Cem Büyük Ansiklopedisi*, İstanbul 1984, c. 11, s. 4212

Türküde geçen tamışvar Osmanlı Devleti'nin Rumeli eyaletlerinden biri olup 1552'de Osmanlı'ların eline geçmiştir.⁹⁰

1

Uyan Niş'de uyan kafir
Senin işin oldu vafir
Niş halkını buldun gafil
Birden aldun Niş'i kafir

Aç gözünü uyan canın
O da size kalmaz vafir
Sultan Murat Gazi Han'ın
Alır sizin intikamın

Seraskeri düştü Niş'e
Tanrı muin oldun işe
Kendi durmaz yaz ü kışa
Kaç bin kafir suça düşe

Köprülüoğlu Ahmet Paşa
Devlet ile binler yaşa
Kılıcını çalsa taş
Keser anı baştan başa

Bir taraftan Memiş Paşa
O da sizden korkmaz haşa
Zorı çeker dağa taş
Sizinkiler kalur aş

Hasan Paşa Arnavutlu
Anın vardır dört bin atlı
Saatleri olsun kutlu

⁹⁰ Yazman, M.Şevki, *Osman Ağa'nın hatıraları* İstanbul 1961. s. 8; Sertoğlu, Midhat. *Osmanlı Tarih Lüğati*, İstanbul 1986. s. 332

O da sizden değil otlı

Toz Paşa gelür ardundan
Askeri vardır derünce
O da dönmez ölmeyince
Yahut Niş'i almayınca

Kaçan geldi bu dört arslan
Kence başladılar yeksan
Birden Niş'de kafır şaşdı
Bayrakları aşa ařdı⁹¹

2

BELGRAD-Nİş

Bir zaman serhaddi mansur Belgrad oldu Niş
Bir zaman islam ile mamur abadan oldu Niş
Birkaç eyyam Nemçe murdarında berbad oldu Niş
Hamdülillah kim gene düşmandan azad oldu Niş

Padişahı dini islam için emanet eyledi
Geldi düşman gafilen basdı hıyanet eyledi
Nakzı ahd etdi o kafır hak melamet eyledi
Askeri İslam girince Hürrem-ü şad oldu Niş

Geldi düşman hisar edip bağladı etrafını
Ol adu-yı bed-fı al fikretmedi encamını
Köprüli zade girince aldı ağzı dadını
Feth olundu çok şükür islam'a medar oldu Niş

Ehli islam kaleden çün zarü giryan çıkdılar
Nıceler ah eyleyüp feryadı üryan çıktılar
şan kıyamet kopdı çün sıbyanı nisyan çıkdılar
Hey meded islam elinden dur olup yad oldu Niş

⁹¹ Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 95-97

Çünkü Niş halkı deruni milletden dur oldular
Geldi düşman zabt edip her canibine toldular
Ahdine durmadı çünkim akıbet oldular
Destan oldu cihanda hayr ile yad oldu Niş

Bosna, Vidin hem sofiya gazileri yarasın
Sedd i islam oldu bunlar hakk hatadan saklasın
Üc kol olup gazileri aldılar nis kal asın
Hamdulillah kimi yeniden gene serhad oldu Niş

Sanma ey kafır hemen senden Belgrad isteriz
Hem Tamişvar hem Budin hem bunca serhad isteriz
Biz Muhammed ümmetiyiz hakdan imdad isteriz
Der Halili çok şükür kim gamdan azad oldu Niş⁹²

2.1.12. Özi Türküler

Özi(Özü, Ocszakov) kalesi 1492’de Kırım Hanı Mengli Giray tarafından yaptırılmıştır. Rusların Karadenize çıkışlarında stratejik önemi vardır. 1737 de Osmanlı ve Rus savaşıyla elden çıkan Özi kalesini ve esir düşen askerlerin hazin durumunu konu almaktadır.⁹³

1
Özi gibi kale yokdur
İçimde tımarlı çoktur
Kör vezirden imdad yokdur
Biz esiriz biz esiriz
A kardaşlar ferman kuluyuz

Özi’nin çevresi dağlar
Otu biter suyu çağlar

⁹² Anonim, *Mecmua-i Güfte*, İAS. Nr. 138. vr. 32b’den Hasan, *Saray-Bosna Türküler*, s. 98-99

⁹³ Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 19-46

Bütün Osmanlı durmuş ağlar
Biz esiriz biz esiriz
A kardaşlar ferman kuluyuz

Özi'nin çevresi yalı
Otüşür turnası kazı
Esir oldu oğlı kızı
Biz esiriz biz esiriz
A kardaşlar ferman kuluyuz

Kır atım meydanda dödü
Elimden paloşum düştü
Başımıza moskov üşdü
Biz esiriz biz esiriz
A kardaşlar ferman kuluyuz

Özi'nin çevresi otdur
İçinde dolu mertdir
Bekir Paşa baş mertdir
Biz esiriz biz esiriz
A kardaşlar ferman kuluyuz⁹⁴

2.1.13. Plevne Kalesi Türküleri (Osman Paşa türküleri)

Bulgar sınırları içinde bulunan Plevne, Osman Paşa'nın kahramanlıklarıyla bu kaleyi savunmasıyla adını duyurmuştur. Ortaya çıkarılabilen türkülerin hepsi Osman Paşa'nın kahramanlıklarıyla ve kaleyi savunmasıyla ilgilidir. Gazi Osman Paşa (1832-1900) Tokat'ta doğduktan sonra İstanbul'da Beşiktaş Askeri Rüştiyesini, Kuleli Askeri İdadisini bitirip Mekteb-i Harbiye-i şahane'ye girdi. 1852'de 20 yaşında iken teğmen rütbesiyle ve ikincilikle mezun oldu. Bundan sonra çeşitli görevler yaptıktan sonra Niş'te ve Vidin'de kolordu komutanlığı yapmıştır. 1876'da Rus generallerinin kumandanlık ettiği isyancı Sırp ordusunu Zayçar'da bozguna uğratmasının ardından 44 yaşında mareşal olmuştur. 1877 büyük Plevne Türk-Rus

⁹⁴ Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 134-135

savaşında, Türk ordularının komutanı idi, gösterdiği kahramanlığı ve askeri dehası yıllarca batıdaki askeri okullarda ders olarak işlenmiştir. 68 yaşında İstanbul’da vefat etmiştir. Osman Paşa’nın bu başarısı şahsiyetinden gelmekte olup, dini muhabbeti, vatan gayreti, meslek sebatı ve askerlik namusu tecessüm etmiş, diğer taraftan toplum psikolojisini kavramasında kabiliyeti de tartışmasız bir insandır.⁹⁵ Muzaffer Sarısözen’nin Plevne türküsünü nereden derlediğini belirtmemiştir.

Plevne türküsü

Şekil 2.1.5 Plevne türküsü notası

Düşman Tuna’yı atladı

Karakolları yokladı

Osman Paşa’nın kolundan

Beşbin top birden patladı

Kılıncımı vurdum taşa

Taş yarıldı baştan başa

Ünü büyük Osman Paşa

Askerinle binler yaşa⁹⁶

İlaveten bu türkünün Kerkük, Bulgaristan Kırcaı, Kırım ve Süleyman Şenel’in Behlül Bahtiyar’dan derlediğı versiyonları bulunmaktadır.⁹⁷ Etem Ruhi Üngör’ün belirttiğine göre Plevne türküsü dönemin bestekarı Mehmet Ali Bey tarafından bestelendiğı belirtilmektedir.

⁹⁵ Yediyıldız, Bahaeddin, *Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa*, Hacettepe Üniv. Ed. Fak. Dergisi, sy. 1 Ankara 1983 c 1, s. 53-60; Kunos, s. 158

⁹⁶ TRT Müzik Dairesi Yayınları THM Repertuar Sıra No::452

⁹⁷ Saatçi, Suphi, Kerkük olay türküleri,s.41-43

Plevne Marşı

$\text{♩} = 100$

6
Tu na neh ri ak mam di___ yor et ra fi___ nı___ yık mam di_____ yor

10
şa nı bü yük os man pa___ şa pi lev ne___ de___ çık mam di_____ yor

Şekil 2.1.6 Plevne marşı notası

Olurmu böyle olurmu
Evlat babayı vurur mu
Sizi millet hainleri
Bu dünya size kalır mı

Kılıcımı vurdum taş
Taş yarıldı baştan baş
Namı büyük Osman Paşa
Askerinle binler yaşa⁹⁸

1
Plevne'nin içinde ordu kuruldu
Osman Paşa sol yanından vuruldu
Kırk beş bin askerle esir tutuldu

Nakarat

Giderim Balkan tükenmez

Arkama bakarım imdat gelmez

Tüfenginin ucu gümüştan işli

⁹⁸ Üngör, Etem Ruhi, *Türk Marşları*, Ankara 1966 s.176

Sırma bıyıklarım çürüdü düştü
Dil bilmez Kazaklar başıma üştü

Nakarat

Giderim Balkan tükenmez

Arkama bakarım imdat gelmez⁹⁹

2

Plevne'den toplar atıldı
İslam Bulgar'a katıldı
Haberin olsun Sultan Hamit
Rumeliler satıldı

Çadırımız mavi beyaz
Bu sene gelmedi mi yaz
Aman katip haller yaman
Beni başka deftere yaz

Karadeniz dalgalandı
Orta yeri halkalandı
Kör olası Damat Paşa
Moskof ile ne laflaşa

Karadeniz akıp gider
Etrafını yıkıp gider
Sağ olası Osman Paşa
Bulgarları kırıp gider

Karadeniz akmam dedi
Ben Tuna'ya bakmam dedi
Yüz bin Kazak gelmiş olsa
Osman Paşa korkmam dedi¹⁰⁰

3

⁹⁹ Kunos, s.27

¹⁰⁰ Kunos, s.27-28; Cebeci, Ahmet, "Rumeli'de Yaşayan Milli Marşlarımız ve Kahramanlık Türküleri", *Türk Kültürü*, sy. 82, Ankara 1969 s. 760-769

Ruslar Tuna'yı atladı
Karakolları yokladı
Osman Paşa'nın kolundan(da)
Beş bin top patladı

Kanlı Tuna akar gider
Etrafını yıkar gider
Adlı şanlı Osman Paşa
Boyun eğmiş esir gider

İstanbul'dan gelir Kadı
Kalmadı dünyanın tadı
Şaşkın oldu zalim Kadı
Deli oldu deli Kadı

Kanlı Tuna akmam diyor
Ben düşmandan korkmam diyor
Kılıncını vermeyince
Ben Plevne'den çıkmam diyor

Olur mu beyler olur mu
Yaver, Paşayı vurur mu
Padişah'ın zalimleri
Bu dünya size kalırmı¹⁰¹

2.1.14. Varna Kalesi Türküsü

1391 yılında Osmanlılara geçen şehir Bulgaristan'da bir Liman kentidir. Varna körfezinin kuzeyinde yer alır. 1878'de Berlin antlaşması ile Bulgaristan'a bırakıldı. Eskiden burada yaşayan mühim bir Türk nüfusu vardı.¹⁰²

1
Saray önü sıra sıra söğütler

¹⁰¹ Kunos, s.28-29

¹⁰² Kunos, s.160; Cem Büyük Ansiklopedisi, c. 15, İstanbul 1986, s.5696-5697

Oturmuş binbaşı asker öğütler
Bu kavgada ölen babayiğitler

Bulgarya bizden asker alacak
Alacak da Şıpka(Şıbka) ya yollayacak
Arkamızdan analar ağlayacak

Arapoğlu bıçağını yağlasın
Yağlasında Plevne'yi boylasın
Bu kavgada çok analar ağlasın
Nakarat
Oynaşır balıklar deniz dalgalı
Bugün Varna'nın başı çok belalı¹⁰³
2

Alyeşil bayrağı gelin mi sandın
Sefere gideni gelir mi sandın
Tırampet sesini davul mu sandın

Eski saraylarda kur'a çekilir
Kur'ası çıkanın boynu bükülür
Anası babası yola dökülür

Kışlanın önünde bir uzun servi
Kimimiz nişanlı kimimiz evli
Sılada bıraktım ben bir saçı telli
Nakarat
Aman Padişahım izin ver bize
İzin vermezseniz atın denize
Tutalım Moskof'u verelim size¹⁰⁴

3
Varna gibi kale yoktur
İçinde timarı çoktur

¹⁰³ Kunos, s.31

¹⁰⁴ Kunos, s.31-32

Varna'ya imdat yoktur
Biz Varna'lıyız ağalar
İmdat Varna'ya

Varna galataya bakar
Arasında dere akar
Gemiler Varna'yı yakar
Biz Varna'lıyız ağalar
Padişahlar, imdat Varna'ya

Varna'nın etrafı deniz
Varna'yı sardı domuz
Verin tabyalara omuz
Biz Varnalıyız¹⁰⁵

2.1.15. Yenişehir

1898 Teselya (Yunanistan) muharebesini anlatan bu destanda, Alasonya denilen yer bu savaşın geçtiği tepelerden biridir.¹⁰⁶ Osman Paşa Plevne Gazisi Osman Paşa'dır.

Sene bin üç yüz on içinde
Muharebeye kalktı bütün Yunan'ı
Gördü Osmanlı'lar daim başında
Cigerinden boşladı kıpkızıl kanı.

Gâziler zümresi oldular hazır
Ethem Paşa idi anlara nâzır,
Osman Paşa da var idi misâl-i Hızır
Acele keşf etti fikr-i düşmanı.

Kuşattı islamlar sol ile sağ

¹⁰⁵ Özbek, *Folklor ve Türkülerimiz* İstanbul 1975 s. 387

¹⁰⁶ Erçin, Lütfi. *Serhat türkülerinden duyular* İstanbul 1961 s. 89

Bellerinde var idi gayret kuşağı,
Kahramanlar en önde çekti sancağı
Alasonya oldu kavga meydanı.

Yüz elli bin asker ilmiyle âmil
Var yanlarında keşf u hamâil
Haydar Paşa idi sancağı hâmil
Düşman başına döktü tufânı.¹⁰⁷

2.2. Şahıs Türküleri

Rumeli Olay türkülerinden çoğunluğu ünlü kişiler için yakılan ağıtlar, methiyelerdir.

2.2.1. Ceyran Ahmet türküsü

Ceyran Ahmet'i öldürenler, türkünden çıkarılan bilgi dahilinde Turnacılar'dır. Turnacı, Yeniçeri ocağını teşkil eden 196 ortadan 68.ci ortanın adıdır. Bir zamanlar kuş avında kullanılan köpeklere takip işlerine yarıyan köpeklere ve tazılara da bakarlardı. Başlarına da turnacıbaşı denirdi.¹⁰⁸

Akşam namazında yoldaşlar ben eve vardım
Silahı pusadım ağalar elimden bıraktım
Ne al ilen çıkardılar kulluk önüne
Kıydılar Ceyran Ahmed'e ruhu şad olsun
Ona kıyan Turnacılar'ın ömrü az olsun

Akşam namazında yoldaşlar kale açıldı
Kaloncununu yüreğine taşlar basıldı
Oğul Ahmed'in boynuna kemend takıldı
Kıydılar Ceyran Ahmed'e ruhu şad olsun
Ona kıyan Turnacılar'ın ömrü az olsun

Varın deyim benim babam helvayı yapsun

¹⁰⁷ Hafız, Nimetullah, *Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri* Priştina 1985 s. 115-116

¹⁰⁸ Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü*, c. III, İstanbul 1993 s. 535

Akçe yetişmezse yoldaşlar libade satsın
Dahi yetişmezse yoldaşlar çaprazım satsın
Kıydılar Ceyran Ahmed'e ruhu şad olsun
Ona kıyan Turnacılar'ın ömrü az olsun

Varsın benim annem kara bağlasın
Oğul Ahmed'i yoldaşlar her gün ağlasın
Dostu düşman arasında rahtı satmasun
Kıydılar Ceyran Ahmed'e ruhu şad olsun
Ona kıyan Turnacılar'ın ömrü az olsun¹⁰⁹

2.2.2. Karacoğlan

Karacoğlan Türk halk edebiyatı saz şairlerinden olup tam olarak ne zaman yaşadığı müphemdir. Ancak Öztelli'ye göre, kullandığı dil itibarıyla XVII yüzyılda yaşamış olabileceği sanılmaktadır.Çeşitli rivayetleri vardır buda halk arasında ne denli sevildiğini ve yaşatıldığını gösterir.¹¹⁰

1
Hazır ol vaktine Nemçe kralı
Yer götürmez asker ile geliyor
Patriklerin inmiş tahttan diyorlar
Bir halife kalmış, o da geliyor

Yetmiş bin var siyah postal giyecek
Seksen bin var Allah Allah diyecek
Doksan bin var tatlı cana kıyacak
Yüz bini de Tatar Han'dan geliyor

Gelen Ahmet Paşa'm kendidir kendi
Altmış bin dal kılıç küsuru hindi
Kaçma kafir kaçma ölümün şimdi

¹⁰⁹ Anonim, *Mecmua-i Güfte*, OİS. No: 2392 vr. 11a'dan, Hasan, *Saray-Bosna Türküler*, s. 157

¹¹⁰ Öztelli, Cahit, *Karaca Oğlan Bütün Şiirleri* İstanbul 1987, s.15-18

Hacı Bektaş Veli kalkmış geliyor

Şevketli Efendim, Sultanım Vezir
Altmış bin kılıçlı yanında hazır
Deryalar yüzünde boz atlı Hızır
Benliboz'a binmiş o da geliyor

Karacoğlan der ki burda durulmaz
Güleç yüze tatlı söze doyulmaz
Gökteki yıldızdan çoktur sayılmaz
Yedi iklim dört kösedden geliyor¹¹¹

2.2.3. Debreli Hasan

Drama'da yetişmiş Debreli namıyla mübadele öncesi dönemde faaliyet göstermiş bir halk kahramanı eşkiyadır. Drama köprüsünü o devrin haksızlıkla para kazanan halkı ezen zenginlerinden aldığı haraçla yaptırmış ve Yunanlılara karşı gösterdiği kahramanlıklar sonucunda Padişah tarafından affedilmiştir. Yaşadığı dönem bilinmemekle beraber Çakırcalı Efe ile çağdaş olduğu görüşleri, hatta atıştıklarına dair hikayeler vardır, bu da onun 1870-1920 yılları arasında Makedonya dağlarında egemen olduğunu göstermektedir. Fakirleri, köylüleri koruyup gözetmesiyle ve gençleri evlendirmesiyle tanınmış ve sevilmiştir.¹¹²

¹¹¹ Birinci, Necat. *Kahramanlık şiirleri antolojisi* İstanbul 1987 s.51

¹¹² Arda, Osman H.-Salim, Reşit, *Öyküsüyle Notasıyla Batı Trakya Türküleri*, 1994. s.10-11

Debreli Hasan

♩ = 100

Dra ma köp rü sü den mo re ha san dar dır ge çil mez Ha san

5 dar dır ge çil mez Ha san so ğu tur su la rı bre Ha san
at mar ti ni ni deb re li Ha san
da ğ la rın ar dın da bre Ha san

9 1. 2.
bir tas i çil mez a man Ha san mez
da ğ lar in le sin a man Ha san sin
ya rin din le sin

Şekil 2.2.1. Debreli Hasan türküsünün notası, Prizren’de söylenen şeklidir.

Mezar taşlarını be Hasan koyun mu sandın
Adam öldürmeye be Hasan oyun mu sandın
At martini debreli Hasan dağlar inlesin
Dağların ardında be Hasan yarin dinlesin¹¹³

2.2.4. Halil Ağa türküsü

Hacı Mustafa Paşa’nın halk arasında sevilen sayılan ve halkı korumasından dolayı “baba” olarak anılmaktadır. Hamdi Hasan’ın verdiği bilgilere göre bölgedeki Sırplar tarafından da sevildiği söylenmektedir. Bu durumu hazmedemeyen yeniçeriler, 1801’de Hacı Mustafa’yla kavga çıkararak onu öldürürler. Yeniçerilerin Hacı Mustafa’yı öldürdükten sonra bölgede taşkınlık yapmaları, Halil Ağa’yı rahatsız eder ve onu isyana sürükler. Aşağıdaki türkünün Bu Halil Ağa ile ilgili olduğu sanılmaktadır.

Sabah namazından babam cengim kuruldu
Asker kol kol olmuş üstüme yürüdü
Haberimiz geldi karaşım Abdi vuruldu
Mukadder böyle imiş der Halil Ağa

¹¹³ Nuş, Aluş *Rumeli Türküleri Güfte ve Besteleriyle*, İstanbul 1996 s.92 ; Dede, Abdurrahim, *Rumeli’de Bırakılanlar*, İstanbul 1975 s.10-11

Metrizleri çaldı zorba dayanmaz
Gaflet basdı babam asker uyanmaz
Ölüm geldi babam dahi gönlüm inanmaz
Ölüm birdir der Halil Ağa ey

Hani benim kır atımı görenler
Ata binip ihsanımı görenler
Uğruna can verdim diyenler
Bügün bulunmadı der Halil Ağa

Hacı Mustafa'yı sorarsan aslı Bosnalı
Belgrad üstüne çekmiş askeri
Kurşun birden bire çaldı leşkeri
Hisapsuz can düştü der Halil Ağa

Çatal çıkar ses anenin dumanı
Delı Ahmed'in yokdur dini imanı
Cengimi sorarsan şafak zamanı
Bugün yetişdi der Halil Ağa

Hacı Mustafa cır al harabe Niş'i
Göresi düğmeler altundan gümüş
İstanbul kapısından çıkan kopdu bir yürüyüş
Yürüyüşlen giremessin der Halil Ağa

Atın koçaklarıum atın çokdur cephane
Bir iş tutun alem görsün seyrane
Zira karındaşlar boyandı kane
Siz de bilirsiniz der Halil Ağa

Belgrad kalesi zamana karşı

Akıtdım gözlerimden kan ile yaşı
Otuz dokuz bölük arslan yoldaşı
Koç gibi meydanda durur koç Halil Ağa

Halil Ağa'nın evleri yalıya karşı
Meydana komuşdur can ile başı
Hacı Mustafa'yı sorarsan zorbanın başı
İntikamım kaldı der Halil Ağam ey aman

Bir gafletle düşdük nedir ilacı
Hacı Mustafa'nın topları zehirden acı
Lokman hekim gelse bulmaz ilacı
Bineyim kaçayım der Halil Ağa

Paşa babamız etdi bize bu fendi
Geniş giyer gül gül rengi
El ile üstüme kondurdu cengi
Sana da kalmaz der Halil Ağa ey aman

Niş yoluna düşer idi yolumuz
Şarköy'e dek babam erdi ulumuz
El Hacı Bektaş Veli babam pirimiz
Daima hu çekerti der Halil Ağa ey

Halil Ağa'yı sorarsan bir yiğit kişi
Ayak dolandı babam ettiği işi
Deve bayırında kesdiler başı
Yazı böyle yazılmış der Halil Ağa ey aman oldu tamam¹¹⁴

¹¹⁴ Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 139-141

2.2.5. Halil-Fethiye türküsü

Poş Poş köprüsü, eşinden şüphelenen Halil karısı Fethiye’yi balta ile öldürmesinden sonra yakılmış bir türküdür. “Çifte kurban” dan kasıt kurban bayramında bu olayın meydana gelmesindendir.

Poş-Poş Köprüsü türküsü

Şekil 2.2.2 Halil-Fethiye türküsünün notası

Poş poş köprüsünü selleri mi aldı
Fethiye’nin yavrusunu elleri mi aldı
Gelme annem gelme kum içindeyim
Sen beni bilemezsin kan içindeyim

Ben ne ettim ne ettim teyzeme gittim
Teyzemden gelirken can telef ettim
Gelme annem gelme kum içindeyim
Sen beni bilemezsin kan içindeyim

Uyu Halil uyu ağacın altında
Fethiye’yi de vurdun dutun altında
Gelme annem gelme kum içindeyim
Sen beni bilemezsin kan içindeyim¹¹⁵

¹¹⁵ Salim, Reşit, Arda, Osman H. Öyküsüyle Notasıyla Batı Trakya Türküleri İstanbul 1994 s. 8-9

2.2.6. Köroğlu destanı

Köroğlu destanı Türkistan'dan Makedonya'ya kadar geniş bir coğrafyada anlatılan Türk kültür birliğini müştereklerindendir.¹¹⁶ Köroğlu üzerine çalışan bir çok araştırmacı, Köroğlu'un yatağı olan Çamlıbel'in, Tokat-Sivas arasındaki bir dağ olduğu kanaatine varmışlardır.¹¹⁷ Köroğlu Rivayetleri şöyledir, Paris kütüphanesinde bulunan ve tarih tespit açısından ilk olması nedeniyle önem kazanan rivayet, Özbek rivayeti, İstanbul ve Tobol rivayetleri olmak üzere benzer rivayetlerden oluşmaktadır.¹¹⁸ Bunların en eskisi Türkmen rivayeti olduğu sanılmaktadır. Köroğlu destanının Dede Korkut gibi çok eskiden beri mevcut olduğunu ve bunların bir kısmı daha sonra gelişen olaylarla yeni şeklini almış olduğunu, Köroğlu, Kûroğlu, Karaoğlu, Rencum Ruşen, Ali, gibi muhtelif isimlerle zaman içinde anıldığını belirtmektedir.¹¹⁹ Mevcut olan rivayetlerin eski tespit edilmiş hiçbir nüshası olmamasının yanında tespit tarih itibarıyla en eski olan Paris milli kütüphanesindeki 156 varaktan oluşan Paris rivayetidir (15 Rebiülevvel[arap aylarının 3.cüsü ilkbahar] 1250). Bu nüshanın ingilizce tercümesi Chodzko tarafından *Specimen of Poetry of Persia* olarak London 1842'de yayınlamıştır.¹²⁰ İlâveten Boratav'ın bahsettiği Paris rivayetindeki bir Bey Nazar Celali adı ile anılırken Köroğlu'na da "Ey Celali" diye hitap edilirmiş, esasında Köroğlu'nun hükümete isyan etmiş bir haydut olması sebebiyle Celali reisi ifadesi Köroğlu'na uymaktadır. Buna rağmen onun Celali isyanlarının meydana geldiği 16. asrın sonu ve 17. asrın başlarında yaşamış olma ihtimali karanlık bir yaklaşım olacaktır.¹²¹ Köroğlunun Celali isyanları döneminde

¹¹⁶Karadut, Zekeriya, "Köroğlunun Zuhuru Kolu Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma", Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Tezi, (Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bil. Enst. Konya 1999) s. 166; Aliyeva, Dilara, "Köroğlunun Yeni Varyantı Tarihi ve Tespiti", XI. Türk Tarih Kongresi, Ankara 5-9 Eylül 1990, c. 3. Ankara 1994. s.981-987; Günbulut, Şükrü. *Halk Şiirinde Başkaldırı Vur Emri Ferman*. İstanbul 2000 s. 23-24; Cebeci, Ahmet, "Rumeli'de Yaşayan Milli Marşlarımız ve Kahramanlık Türküleri", *Türk Kültürü*, sy. 82, Ankara 1969 s. 760-769

¹¹⁷Boratav, P.Naili, *Köroğlu Destanı*, İstanbul 1984. s. 129-130; Avcı, A.Haydar, *Köroğlu Ayaklanması, İnceleme-Belgeler-Değişler-Kaynakça*, İstanbul 1994. s. 33 ; Ataman, Sadi Yaver, *Yeni Şarkılar ve Kahramanlık Türküleri*. İstanbul 1966. s. 32

¹¹⁸ Boratav, P.Naili, *Köroğlu Destanı*, İstanbul 1984. s. 21-33

¹¹⁹ Boratav, Köroğlu s.139; Cahit, "Osmanlı Tarihine Adı Karışan Saz Şairi Koroğlu", *Türkoloji Dergisi*, Ankara 1974, VI. s. 121-136

¹²⁰ Boratav, Köroğlu s. 255

¹²¹ Boratav, Köroğlu s. 96 ;Boratav, P.N. "Köroğlu'nun tarihi şahsiyeti", *Türk Tarih Kongresi 15-20 Kasım 1943 Ankara*, Ankara 1948 s. 124-130

yaşadığını iddia edenler¹²² ve doğumu ve ölümü bilinmemekle beraber, 16.yy da yaşadığına dair belgelerin olduğu söyleyenlerinde¹²³ olmasına rağmen hangi tarihte yaşadığını tespit etmek zordur. Köroğlu'nun halkı koruyup gözettiği ve onlara yardım ettiğini bildirmekte, Padişaha saygı gösteren hatta Kars rivayetine göre Sırp muharebesinde “Bolu Beyi” kolunun baş kısmında Padişahın ordusuna katılmış bir de zafer kazandırmış kahraman motiflerinede rastlanmaktadır.¹²⁴

1

Çamlıbel'den indiğimi gördüler
Kendidir kendi Köroğlu dediler
Ben bir Köroğluyum dağda gezerim
Yakından ırakdan haber sezerim

Hırçın kuşlarından hile sezerim
Gümüşlü topuzum var düşman baş ezerim
Bir dağın basında bir ulu kervan
İndi yük kimine kondu bezercan

Şu koç atların payunu gönder bazercan
Sen bir bazercansın Hind'den gidersin
Türlü kumaşlar Hind'den alırsın
Köroğlu bac ister sen de bilirsın

Yükün kumaştır kade bilursın
Yüz bin altın say çeker kervan derdini
Yok kumaş ver çeker kervanı
Ermeni dedi ki ben bir bazercanı Hind'den

¹²² Sümer, Faruk, “Köroğlunun tarihi şahsiti hakkında vesikalar”, *Uluslar arası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri 27-29 Ekim 1975 Konya*, Ankara 1976 s. 113-117

¹²³ Yıldırım, Vural. “Halk edebiyatında Kahramanlık Öğelerinin Müziğe Yansıması Köroğlu-Kozanoğlu-Dadaloğlu”, *Toplum Bilim Dergisi*, sy. 9 İstanbul 1999. s.25-30

¹²⁴ Boratav, “Köroğlu'nun tarihi şahsiyeti”, *Türk Tarih Kongresi 15-20 Kasım 1943 Ankara*, Ankara 1948 s. 124-130; [DTCF.FAr.(Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Folklor Arşivi'nde neşredilmemiş “Demircioğlu Kolu”ndan Demircioğlu ve Köroğlu Erzurum Paşasının Yeniçerilerini çok gülünç mevkie düşürler)]

Türlü kumaşlar Hind'de alırım
Köroğlu bac ister ben de bilurim
Yüküm kumaştır kande bilurim
Yüz bin altun saymam salıver kervanı

Sen bir arslansan ben de bir kaplanım kaplan
Er oğlu er ise çık şu meydana der koç Köroğlu
Köroğlu dedi ki hamle et(hamle yap) Ermeni
Ermeni dedi ki meydan senindir Köroğlu senin hamle dedi senin

Hamletdi Köroğlu attı topuzı boşuna düştü
Saldı kılıcı iki parça oldu çelti mızrağı elinden düştü
Ermeni dedi ki sen dur Köroğlu
Hamletdi Ermeni düştü Köroğlu

Üstüne şimdi çullandı Ermeni
Köroğlu dedi ki yetiş Ayvazım yetiş namımız battı
Kanumuzdan berbat oldu yeşil libade
Yetiş yetiş gözün kör olsun

Ermeni gördü ki Ayvaz geliyor
Yedi kere imana geldi kafır Ermeni
Aman Ayvazım aman öldürme beni
Ben de seninim kervan da senin

Kızgındır Ayvaz dinlemez sözü
Çekti palayı kesti kelleyi
Köroğlu dedi ki yaşa yaşa meydan senindir Ayvazım benim
Bizim dağlar biz senden indük Ayvazım benim¹²⁵

2

Bir gün baktım gelir broy bir ulu kervan

¹²⁵ Anonim, *Mecmua-i Güfte*, OİS No: 2392 vr.5b'den, Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 149-151; Kaftancıoğlu, Ümit. *Köroğlu Kol Destanları*, İstanbul 1979 s.4-5

Gökten melek kondu yere bazercan
Dedim kulcuklarıma gönder payımı
Bir kahkaha ile güldü bazercan

Oh ulu bazercan sen kanden gelirsin
Türlü cevahirler Hind'den alırsın
Köroğlu bac ister sende bilirsin
Bugün yeminliyim olmaz mısın broy

Oh ulu bazercanım sorarsın kanden gelirem
Türlü cevahirler Hind'den alırım
Köroğlu bac ister bende bilirim
Sen bir arslan isen ben bır kaplanım

Kurdı bazercan görenler şaşardı
Götürür ayaktaşı kendine ayak zarı
Oturur Ayvaz yanağın oksar
Çek elini hasmım benim bazercan

Günde yüz altın Ayvaz'ın harcı
Acem'den Kırım'dan aldım haracı
Arzusu yerinde dahi iki saçmacı
Çok bazercan vermiş sen de verirsin bacı

Karda uyur kaçur oldu karada
Ayvaz ı gördükçe erer murada
Mısır kılıç oynamadan arada
Yetmiş beş findık ver kahpe bazercan

Nice bin eluye girdiğim var
Beş yüzü babam aldığı var
Dört nalı babam bir yerde kırdığım var

Bana bir Gezgincioğlu Mustafa derler Köroğlu'nun Ayvaz¹²⁶

3

Bir günde yaktım bir ulu kervan
Gökde melek yerdi insan
Kondu bize bir bazercan
Be bazercan bazercan nerden gelirsin

Selam vermeden gelip geçersin
Hind'den Yemen'den her türlü cevher sen kanda almışsın
Koç Köroğlu bacını ister sende bilirsin
Yoksa peşin peşin sayacak bazercan

Ben ulu bazercanım Hind'den gelirim
Her türlü cevheri Hind'den almışım
Koç Köroğlu bacını ister bende bilirim
O da bir arslan ise ben de bir kaplanım ey ey

Nice bin atlıya girdiğim var
Nicesini bir yerde bozduğum var
Dört nalı bir yerde bozduğum var
Viziroğlu Mustafa bir bana derler

Köroğlu ile Mustafa cenge durdular
Önre birbirine hamle etdiler
Köroğlu'nu Mustafa atıyle yıkdı
Aman Ayvaz aman gel bana yakın

Sağa soluna hamaylı takın
Köroğlu'nun imdadına yetiş Ayvaz
Aman Ayvaz aman uyma Köroğlu'nun sözüne
Mal senin bazercan senin ey ey
Ben bir Köroğlu'yum dağda mezarım¹²⁷

¹²⁶ Anonim, *Mecmua-i Güfte*, OİS. No: 803 vr.3a'dan, Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 152-153

Yukarıdaki Köroğlu destanındaki mısralarla aşağıdaki mısralar arasında ana tema açısından aynı, fakat anlatım açısından biraz farklılıklar görülmektedir.

Şu karşıdan gelen Ermeni midir
Yedi bin altını dermeli midir
Bu yolun bacını vermeli midir
Ver yolun bacını gel geç Ermeni
Yedi bin altını say geç Ermeni hey

Ben bir Ermeniyim fistanım telli
Kestiğim kelleler yediyüz bin elli
Senin gibi körden dönmem ben geri
Ver yolun bacını gel geç Ermeni
Yedi bin altını say geç Ermeni hey

Ben bir Köroğlu'yum dağda gezerim
Demir topuz ile kelle ezerim
Esen rüzgarlardan hile sezerim
Savul kör yolumdan geçsin kervanım
Alırım kelleni şan benim olur hey

Köroğlu'yla Ermeni cenge durdular
Üç beş topuz ile hamleylediler
Kılıçlar karıştı kanlar boşandı
Ver yolun bacını gel geç Ermeni
Yedi bin altını say geç Ermeni hey¹²⁸

¹²⁷ Anonim, *Mecmua-i Güfte*, GHB. No: 3194 vr. 29a'dan, Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 158-159

¹²⁸ Cebeci, Ahmet, "Rumeli'de yaşayan milli marşlarımız ve kahramanlık türküleri", *Türk Kültürü*, sy. 82, Ankara 1969, s. 760-769

2.2.7. Meço İbrahim dedikleri

Meço İbrahim dedikleri

Şekil 2.2.3 Meço İbrahim türküsünün notası

Meço İbrahim dedikleri bir keleş oğlan

Alay beyin askerini durdurur divan

Meço İbrahim'ın tüfeği top gibi patlar

Alay beyin askerini hendekler saklar¹²⁹

2.2.8. Patrona Halil türküleri

Osmanlı Devleti'ndeki Lale Devri'nin sonunu getiren isyanın başında yer alan kişi Patrona Halil'dir. Patrona Halil ayaklanması da denir. 17. Ağa Bölüğü Yeniçerisi Patrona Halil, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın açtığı zevk ve sefahat devrinden memnun olmayarak, bu yapılanları israf olarak görmüştür bunun neticesinde yandaşlarıyla birlikte 25 Eylül 1730'da ayaklanmıştır. Padişah'ın tahttan indirilmesine kadar uzayan çeşitli olaylar yaşanmıştır. I. Mahmut'un başa geçmesiyle ilk işi Patrona Halil isyancılarını ortadan kaldırmak olmuştur. [XVIII.yüzyılın başlarında meydana gelen Patrona İsyanı'na gelmeden evvel birkaç olaydan bahsetmek gereklidir. Birincisi II. Osman tahta çıkınca kötü giden Osmanlı yönetimini düzeltmek istedi buna istinaden yapacağı yeniliklere destek olması bakımından Şeyhülislamlık makamı atamaları ve yetkilerini hocası Ömer Efendiye verdi. Bunun akabinde 1622'de ayaklanan yeniçeriler II. Osman'ı öldürüp yerine I. Mustafa'yı getirirler bu olay Osmanlı yönetiminde ulema'nın (Osmanlı toplumunda askeri sınıfın ikinci kategorisini oluşturan görevliler) üzerinde yapılacak yeniliklere ne tür bir tepki verildiğini göstermektedir. ikinci olay ise 1703'te meydana gelen

¹²⁹ Nuş, Aluş *Rumeli Türküleri Güfte ve Besteleriyle*, İstanbul 1996, s.197

Şeyhülislam Feyzullah Efendinin nüfuzunu artırıp bu makamı çıkarına kullanması sonucu yine ulema desteğindeki yeniçeriler dönemin Padişahı II. Mustafa'yı azledip, Feyzullah Efendiyi de zindana atmışlardır. Bunun ardından “din ve devlete ihanet edenin sonu budur” fetvaları verilmiştir. Bir diğer olay ise Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın iktidarda bulunduğu yıllarda izlediği politikanında Feyzullah Efendi gibi etkisi vardır. Patrona isyanı, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu iktisadi, mali, sosyal, siyasi ve iktidar mücadelelerinin hazırladığı bir olay olup 1730'da meydana gelmiştir. Bu olay Lale Devri'ne bir tepki olarak gelişmiştir. İbrahim Paşa'ya cephe alanlar, ilmiyeden ve kullardan muhaliflerin desteğiyle ayaklanan Patrona Halil ve arkadaşları, Sadrazam ve arkadaşlarını katletmişler ve III.Ahmed'in yerine I. Mahmud'u getirerek Lale Devri'ni kapatmışlardır. Bu isyanda isyancıların yanında yer alan ulemanın dini teşkilatta, diğer ihtilal yanlılarıda yüksek makamlara gelmişlerdir. Daha sonra I. Mahmud Patrona Halil'i yanına çağırarak kendisinden ne istediğini sormuş, Halil'de “halka çok ağır gelen vergilerin azaltılması ve malikane usulünün kaldırılmasını” istemiştir. Bu isyancıların hepsi çeşitli şekillerle öldürülmüştür.¹³⁰

1

Ne al ile götürdüler bizi saray içine
Kılıç kaftan getirdiler ağaların üçüne
Padişah'dan ferman geldi sürsün Boğaziçi'ne
Halil Ağa Muşlu yoldaş bugün şehit olalım

Hiç onulmaz bu sinemde paloş hançer yarası
Ecel geldi a yoldaşım nedir bunun çaresi
Nice ağlamasın canım Patrona'nın annesi
Halil Ağa Muşlu yoldaş bugün şehit olalım

İki satır yazı yazın mezarımın taşına
Gelen geçen okusun benim tatlı canıma
Biz bileydik girmez idik İbrahim Paşa kanına
Halil Ağa Muşlu yoldaş bugün şehit olalım

¹³⁰Dursun, Davut, “Yönetim-Din İlişkileri Açısından Osmanlı Devletinde Siyaset ve Din”, *Bilimsel Araştırma Dizisi 1*, İstanbul 1989 s. 342-350

Patrona biner atına hiç ölüm gelmez aklına
Ko disünler ben öleyim yoldaşlarım uğruna
On yedinin kör bacısı girdi benim kanıma
Halil Ağa Muşlu yoldaş bugün şehit olalım

Canım hoca kasdeyledi benim tatlı canıma
Nice ağlamasun bunu doğuran annesi
Ne yamam uyduk ellere ne yaman uyduk ellere
Halil Ağa Muşlu yoldaş bugün şehit olalım¹³¹

2

Varın söylen benim Sultan haneme
Halim sorsun gelsin bir kez yanıma
Sultan Ahmed girdi benim kanıma
Eziyyetle olduğumu ağlarım canım

Yandı pıryan oldu ciğer kebabı
Yanıma cem etdin cümle ahbabı
Acem ile Tebriz oldu sebebi
Düşmanlara kaldığına ağlarım canım

Peşenbede kopdu büyük garabe
Otaklarım cümle oldu harabe
Cenazemi götürdü bir araba
Bütün uryan olduğumu ağlarım

On üç sene ettim bunca vezaret
Yapdım nice vakıf ile akarat
Layık mıdır bana böyle hakaret
Eziyyetle olduğumu ağlarım canım

İmdad eyle üçler kırklar yediler

¹³¹ Anonim, *Mecmua-i Güfte*, OİS. No: 2392 vr. 33b'den, Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 144

İbrahim Paşa murtatdır dediler
Leşimi köpeklere yedirdiler
Cenazemi kılmağuuna ağlarım yanarım

Yaşa Sultan Mahmud tahtında yaşa
Fermanın işlesin dağ ile taş
Garip kaldı Mehmed Paşa
Kendi yetim kaldığına ağlarım canım¹³²

3

Ferhad Ağa derler idi benim şanıma
Çok misafir gelir idi odama canım
Kafadarlar gelmez oldu yanıma
Koymam kafadarlar koymam vurdular beni
Busı Ali şol zalimler yediler beni

Pistollar çaktım aldıramadım
Yatağanı çektim vurduramadım
Kırpiklerin miktarını bildiremedim
Koymam kafadarlar koymam vurdular beni
Busı Ali şol zalimler yediler beni

Dor atımla oğlum yetim kaldılar
Öldüğüme şimdi malum oldular
Düşmanlarım saz oldular güldüler
Koymam kafadarlar koymam vurdular beni
Busı Ali şol zalimler yediler beni

Paltaklı geldi benim leşime
Kadir mevlam böyle yazmış başıma
Doyamadım gençliğime yaşıma canım
Koymam kafadarlar koymam vurdular beni
Busı Ali şol zalimler yediler beni¹³³

¹³² Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 145-146

4

Ayağında sarı mesti
Odamıza kadem bastı
Zeyneb Süleyman'ın dostu
Kurtaramadım

Ana ağlar yaşı yaşı
Süleyman'ın kardeşi dağlar başı
Altmış beşin Süleyman'ı
Kurtaramadım

Üsküdar'dan gelir kayık
Kimi serhoş kimi ayık
Süleyman hünkara layık
Kurtaramadım

Üsküdar'dan bindirdiler
Tophane'den indirdiler
Süleyman'ı öldürdüler
Kurtaramadım

Üsküdar'dadır dükkânı
Burun sudadır mekanı
Altmış beşin Süleyman'ı kurtaramadım¹³⁴

2.2.9. Panca türküsü

Panca'nın acı ölümü üzerine yakılan bir türküdür. Bu kahramanın eski Yugoslavya topraklarında geçen bir savaşta şehit düşmüştüğü tahmin edilmektedir.

1

Be gaziler bilin küffar elinde

¹³³ Anonim, *Mecmua-i Güfte*, OİS. No:2392 vr. 35a'dan, Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 147

¹³⁴ Anonim, *Mecmua-i Güfte*, OİS. No: 2392 vr. 24a'dan, Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 148

Zerrece korkmadı canı Panca'nın
Ahiri gezerken gaza yolundan
Al kana boyandı kolu Panca'nın

Din uğruna çıkıp hasmın ararken
Ol hüda'dan muradın dilerken
Tuğu alıp destine gaza kılarken
Zemine saçıldı kanı Panca'nın

Dor atına binip çıkardı yola
İtdüğü gazalar gelir mi dile
Cümle akrabası yoldaşı bile
Zemine saçıldı kanı Panca'nın

Kahraman misali idi dünyada
Söylenirdi yanık gibi kalede
Çünkü şehit düştü cennet-i alada
Güller donansın yanı Panca'nın

Başına takınurdu çift kanatlar
Öğnde çekinirdi küheylan atlar
Malumun olsun cümle serhatler
Düştü şehit oldu canı Panca'nın

Şahsuvar oğluna haber olundu
Ertesi gün cenazesi kılınıdı
Tarihin yazıldı kabre konuldu
Bin doksanda başsız teni Panca'nın

Haylı gezdi ecelını bulunca
Tabburcılar medhın soyler olunce
Zayı olmaz kıyamete varınca

Dunyalar durdukca namı Panca'nın¹³⁵

2.2.10. Pazvandoğlu türküleri

Pazvandoğlu, Vidin bayraktarı Ömer Ağa'nın oğlu olan Osman'dır. Önceleri Osmanlıların yararına çalışırken, devletle arası açılan babasının asılmasından sonra, 1758-1807 yılları arasında devlete isyan etmiştir. Bekçi anlamına gelen “pazvand” kelimesiyle tanınmıştır. Pazvandoğlu isyanı diye bilinir.¹³⁶ Pazvandoğlu isyanlarını bastırmak için Vidin üzerine yürüyen III.Selim'e karşı şehrin Pazvandoğlu tarafından savunulmasını konu alan türkülerdir. Fuad Köprülü, Deruni adlı saz şairi hakkında bilgi verirken, XVIII yüzyılın sonlarında yaşamış olan Deruni, Pazvandoğlu'nun maiyetinde savaşa iştirak ettiği sanılmaktadır.¹³⁷

Pazvanoğlu biner küheylan ata
Haracımı zabt iden bu hasmı mukata
Vidin kulcazları baban meteriz kazar
Aman Padişah aman ne etdim sana

Üc yüz bin asker baba gönderdi bana
Askerin içinde yirmi dört Vezir
Anlar yağmacıdır baba varmazlar kana
Alu Padişah dedikleri baba sen Vezir girdi oda

Gündüz top atar gece kumbare
Yandı ormanlı baban kurulmaz bazar
Aman Padişah aman vermem Vidin'i
On iki bin subaşum var çift yürekli

Alti bin Arnavut var beyaz gömlekli
Beş bin Boşnak var tokmak tüfekli
Nice bin kırcalım var hem mercan tüfekli
Nice bin delim var kara kalpakli

¹³⁵ Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 155-156

¹³⁶ Özkaya, Yücel, 1983.*Osmanlı İmparatorluğunda Dağlı İsyanları* (1791-1808) Ankara s. 32-104

¹³⁷ Köprülü, M.Fuad, *Türk Sazşairleri* c. III, Ankara 1962. s. 402

Nice bin var sivri gargılı
Nice bin tabuklarım var çift yürekli
Yeniçeri kullarım var ateş taban
Aman Sultan esme aman eyle bir nazar

Yenikoy de bir çeşme akar
Yirmi dört Vezir oraya bakar
İstanbul bir kapısı akıldı
Yürüdü çift tatarlar
Sene olsun itlaflı ferman¹³⁸

Pazvandoğlu destanı

Size vasfedeyim nazm ile bir dem
Vidin üzerine olan destanı
Hiç sevmezem nadan ile cahili
Gözlerim daima arar varanı

Kamil olup anlayana söylerim
Kulak verip dinleyene söylerim
Ehl-i kemâlâtın medhin eylerim
Başladım söze bâ izn-i subhâni

Tuna yalısı'nda Urumeli'nde
Her zaman söylenir halkın dilinde
Görmeyen de söyler anı, görende
Binikiyüz ondördünde olanı

Bir metin kaladır alemde meşhur
Gazi Sultan Ahmed eylemiş mamur
Rumeli'nde bir er eyledi zuhur

¹³⁸ Anonim, *Mecmua-i Güfte*, İAS Nr. 583 vr. 8a'dan Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 101-102

Bu halkı alemin bir kahramanı

Devlete dada, feryada geldiler
Rical-ü kibara yüzler sürdüler
Hallerin ifade edip dediler
Elaman defeyle işbu Pazvan'ı

Sultan Selim Han'ın malumu oldu
Dinleyüben hemen hayrette kaldı
Mübarek gözleri yaş ile doldu
Haber olunca bu perişani

Hattı Hümayunlar tahrir kılındı
Her yana menziller çıktı salındı
Geştü güzar edip hemen dolandı
Her ne var ülke-i Al-i Osman'ı

Hemen bir nazm ile nizamımızdır
Deruni dedi ki iycadımızdır
Gece gündüz Hakka niyazımızdır
Cümlemize nasib ede iymanı¹³⁹

¹³⁹ Köprülü, M.Fuad, *Türk Sazşairleri* c. III, Ankara 1962. s.466-474

2.2.11. Osman Paşa

Osman Paşa Plevne kalesi türküleri bölümünde genişçe bahsedilmiştir.

Osman Paşa

Şekil 2.2.4 Osman Paşa türküsü

Merdivenden indirdiler
Han sarayına bindirdiler
Kalk gidelim Osman Paşa
Bizi şimdi öldürdüler

Kaleden toplar atılır
Moskof islam'a katıldı
Osman Paşa'nın elinden
Beş on top birden atılır

Karadeniz akar gider
Şimdi Çerkez Hasan gelir
Akdeniz'i yıkar gider
Moskova'yı yakar gider

Karadeniz akmam diyor
Akdeniz'e bakmam diyor
Yüzbin Moskof gelmeyince
Ben yerimden kalkmam diyor¹⁴⁰

1
Yemeklik yere geldik kuruldu takım
Devletlü Vezirim ey kendini sakın
Düzün yedeklerim tuğlarım çekin
Devlet elden gitdi der Osman Paşa

Geldi ocaklular kürdi alayı
Bozun divan kurayım cengim bineyim
Huzuru mahşerde davam göreyim
Hayrımamı bilmedim der Osman Paşa

Geldi ocaklular etrafı aldı
Oturan ağalar geride kaldı
Cümle serhadliler hayretle kaldı
Mukadder böyle imiş der Osman Paşa

Çağırın haznedarımı gelsin yanıma
Gitti devlet kıydı şirin canıma
Yazık oldu benim namı şanıma
Sualsiz cennete gir Osman Paşa

Padişahım ferman gönderin bana
Bir can için minnet eylemem sana
Çağırın Abidin Bey oğlum gelsin bana
Elveda günüdür der Osman Paşa

¹⁴⁰ Gazimihal, M.R. *Anadolu türküleri ve musiki istikbalimiz* İstanbul 2006s. 151

Kara yerler şimdi oldu nişanım
Silsilen Vezirdir merdoğlu zatun
Buraklar camide oldu imanın
Şehitlerin serdarı ol Oman Paşa¹⁴¹

2.2.12. III. Selim türküsü

1761’de İstanbul’da dünyaya gelen III. Selim, Osmanlı Devleti’ni bir an evvel modernize edilmesi gerektiğini kanaati getiren, iyi yetişmiş, ince bir şair, iyi bir besteci ve icracı olan bir Padişah’tır. Babası Padişah III. Mustafa ve annesi Mihrişah Sultan’dır. 1789’da tahta çıktığında Ruslar ve Avusturyalılar ile savaşlar sürüyor yenil üstüne yenilgi alınıyordu. Yeniçeriler artık işe yaramıyordu. Nizamı Cedid ordusunu, mühendishaneyi, humbarahaneyi ve kendi eliyle Selimiye kışlasını çizerek kurarken, tersaneyi geliştirerek donanmayı güçlendirdi. Kumaş ve kağıt fabrikaları açtırdı. Nizamı Cedid yeni orduda 12.000 düzenli askeri bulunuyordu, merhametsiz olsaydı yeniçerileri otadan kaldırabilirdi. Bu sırada Fransa’da ihtilal yapılmıştı, bu gelişmelerden sonra Osmanlılarda otorite sarsılmış, eşkiyalar töremişti. Bu eşkiyalardan biri de Pazvandoğlu’dur. İlgili türkülerde III. Selim’in Pazvandoğlu üzerine gidişi konu edilmektedir. Yeniçeriler bu gelişmelerin ardından sonlarının geldiğini görünce ayaklanarak 8 yıl saltanat süren III. Selim’i tahttan indirerek öldürdüler.¹⁴²

Uyan Sultan Selim uyarı
Diba yasdıklara dayan
Yeniçeri kulun yayan
Nice gider Vidin üstüne

Kıkarsun yeşil bayraklar
Görelim tuğu sancaklar
Yeniçeri hem yamaklar
Nice gider Vidin üstüne

¹⁴¹ Anonim, *Mecmua-i Güfte*, OİS Nr. 803 vr. 4a’dan, Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 142-143

¹⁴² *Türk Büyükleri*, Milliyet’in Tarih ve Kültür Eki, İstanbul, Fasikül 30, s. 117

İçelim zezem suyunu
Görelim Vidin yolunu
Sultan Selim'in tuğunu
Nice gider Vidin üstüne

Şu karşiki karlı dağın eteği
Vezirler kurar ortağı
Sultan Selim'in tuğunu
Nice gider Vidin üstüne

Yeniçeri gel demezler
Biz içeri almazlar
Büyük toplar balyemezler
Nice patlar Vidin üstüne¹⁴³

2.2.13. IV. Murat türküleri

Sultan IV. Murat türküde geçen karındaşım Sultan İbrahim dediği kardeşini, yalnızca Sultan İbrahim'i Veliaht olduğu için sağ bırakmış, diğer kardeşlerini devletin birliği için öldürtmüştür.¹⁴⁴ Genç yaşta Sultan IV. Murat'ın (1612-1640) ölümü üzerine yakılan ağıt, Osmanlı Sultanı'nın sefere giderken geçtiği yerlerde ve fethettiği yerlerde vedalaşması çok dokunaklı bir şekilde anlatılmaktadır. Türküde Kuloğlu mahlasıyla geçen ozan XVIII. Yüzyıl saz şairlerindendir.¹⁴⁵ İlaveten IV. Murat Bağdat türkülerinde de geçmektedir.

1
Sultan Murad eydur işbu cihanda
Çün bana kılmadı beyler elveda
Bukıldı kametim döndü kemane
Vezirlerim has kullarım elveda

Ardımca yürüdü zülülü melekler

¹⁴³ Anonim, *Mecmua-i Güfte*, OİS Nr. 2392 vr. 2a'dan Hasan, *Saray-Bosna -Türküler*, s.107

¹⁴⁴ Sertoğlu, Midhat. s.257

¹⁴⁵ Köprülü, M.Fuad, *Türk Sazşairleri* c. I, Ankara 1962. s. 132

Aksine devridi arhı felekler
Yeniçeri sipahiler solaklar
Yanımca yürüyen kullar elveda

Alayımda cümle beyler dizilsin
Hep kullarım esnamla yazılsun
Tabudum dzlsn kabrim kazılsın
Seyrettiğim yüce dağlar elveda

Ardımda sıra dizildi kekler
nmce sıra edildi beyler
Çöller içre kuruldu otağlar
Seyrettiğim Bağdat ller elveda

Sırık kayalar yüce led led ettiğim
Çöller içre assı soğuk çektiğim
Gğsm gide gide karşı vardığım
Kala cümle alınan Bağdat elveda

Gidip kadılaşık gezide gördüğüm
Altıda kahr ile Bağdat aldım
Varıp imamlara yüzü de sürdüm Bagdat¹⁴⁶
2

Sultan Murad eydur şimdi zamane
Bize devr kalmadı beyler elveda
Bkld kametim döndü hilale
Gp seyrettiğim yollar elveda

Ardımızca gelen zlf melekler
Aksine devr eder arhı felekler
Yeniçeri sipahiler solaklar
nce giden kullar elveda

¹⁴⁶ Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 136-137

Cümle kullarım alayıma devrilsin
Kullarım esamesi yazılsun
Tabudum yapılsun mezarım kazılsun
Darblen aldığım Bağdat elveda

Ecelim yetişdi yıldızım düştü
Dostlarım ağladı düşman gülüştü
Yayılmış kadirgam deryada kaldı
Malta'ya giden yollar elveda

Kuloglu eydur dostların yüzü ak olsun
Gidi düşmenin bağı hun olsun
Karındaşım Sultan İbrahim sağ olsun
Oturduğum tahtı saray elveda¹⁴⁷

2.2.14. Süleyman türküsü

Süleyman'ın öldürülmesi olayı kesin olmamakla birlikte Patrona Halil isyanıyla bir bağlantısı olabilir.

Eğriboz dan indirdiler
Samur kürkün giydirdiler
Süleyman'ı öldürdüler
Bana bir Süleyman derler
Bana küçük hünkar derler

Süleyman'ın hadımleri
Altundandır avdanları
Öksüz kaldı kadınları
Bana bir Süleyman derler
Bana küçük hünkar derler

¹⁴⁷ Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 138

Süleyman dan yoktur Ağa
Hükmü yürür kafdan kafa
Süleyman düştü turaba
Bana bir Süleyman derler
Bana küçük hünkar derler¹⁴⁸

4

Ayagında sarı mestı
Otağımıza kadem basdı
Süleyman'ın yokdur dostı
Bana küçük vezir derler aman Süleyman derler

Süleyman'ın yokdur eşi
Samurdan sekilmez kaası
Kızlar aga anun bası
Bana küçük Vezir derler aman Süleyman derler

Samur kürkü giydirdiler
Üç çiftçiye bindirdiler
Süleyman'ı öldürdüler
Bana küçük Vezir derler aman Süleyman derler

Seray altındadır leşim
Koltuğum altındadır başım
Padişahım nedur suçum
Bana küçük Vezir derler aman Süleyman derler.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Hasan, *Saray-Bosna Türküler*, s. 160

¹⁴⁹ Hasan, *Saray-Bosna Türküler*, s. 161

2.3. Seferberlik Türküleri

Şehir türkülerine veya şahıs türkülerine dahil olmayan aşağıdaki türküler
“Seferberlik türküler” başlığı altında bir araya getirilip bir grup oluşturulmuştur..

2.3.1 Buna er meydanı derler

Buna er meydanı derler

bu na er mey da nı der ler bu da söz ol maz yan dım am man a man

5
çif te yü rek li er kek ler şa hin ge li bu ya ne

8
yan dım a man a man çif te yü rek li er kek ler

11
yan dım ge lin bu ya ne e le be le di le i ma nım

15
i ha net ol maz yan dım am man am man o kur lar fer

18
ma nı i ma nım yan dım kı yar lar ca ne yan dım am man am man

21
o kur lar fe ma nın im ma nım

23
yan dım ki yar lar ca ne

Şekil 2.3.1 Buna er meydanı derler türküsünün notası

Buna er meydanı derler bunda söz olmaz yandım aman aman
Çifte yürekli erkekler şahin gelin bu yane yandım aman aman
Çifte yürekli erkekler yandım gelin bu yane
Ele bele dile imanım ihanet olmaz yandım aman aman
Okurlar fermanı imanım yandım kıyarlar cane

Bu yolun erkanı imanım hünkardan gelir yandım aman aman
Serden geçmiş erler imanım yandım gelir bu yane
Sıtkı sadakatten imanım ayrılmak olmaz
Okurlar fermanın imanım yandım kıyarlar cane.¹⁵⁰

2.3.2. Bülbüller ötüyor

Kemal Altinkaya'dan alınma Rumeli türküsüdür.

Bülbüller ötüyor seher vaktidir

bül bül ler ö tü_____ yor_____ se her vak ti dir yan dım a man a_____ man_____

5 _____ gül ba de_ i_____ çe_____ lim_____ ba har vak ti_____ dir_____

9 dir_____ a man_____ ha zır o lun er_____ ler_____ ga za vak ti dir

13 yan dım a man a_____ man_____ dö kü le_____ lim_____ yi_____ ne_____

16 düş man e_____ li ne_____ ne_____ a man_____

Şekil 2.3.2 Bülbüller ötüyor seher vaktidir türküsünün notası

¹⁵⁰ Nuş, Aluş *Rumeli Türküleri Güfte ve Besteleriyle*, İstanbul 1996, s.73

Çadırlar toplansın tuğlar dikilsin yandım aman aman

Tekbir sedaları arşa yükselsin

Tuğlar başa geçsin tekbir çekilsin

Destur saldıralım düşman eline¹⁵¹

1

Ey gönül gel biraz hikayet eyle

Ne yüzden aksine döndü cihane

Bu dehr inişinden şikayet eyle

Sözün dürüst eyle dime efsane

Nemçe taburı Bosna'ya geldi

Başsız kaldığını anladı bildi

Geldiği yerleri hep halı buldı

Kaçmış dağlara halk beyabane

Felek bize tas tas içirdi zehri

Artırıp gün begün dert ile kahrı

Hakk'ın emri imiş nazenin şehri

Düşman-ı din yakdı hane be hane

Bay u gedalar cümle ah edip ağlar

Her gördükçe azar sinemde dağlar

Virane olmuş yanmış bahçeler bağlar

Ne haller olmuş gör bağı bostanı

Zerre okumayan aşkın kitabın

Anlamaz bu cerhin cevru itabın

Niceler bilmezken malın hesabın

Şimdi muhtaç olmuş bir para nane

Yek-san oldu cümle gedalar baylar

¹⁵¹ Altınkaya, M.Kemal, "Tuna, Serhad ve Rumeli Türküleri", *Radıyo*, sy. 1 Ankara 1941 s. 8; Nuş, *Rumeli türküleri* s.76

Mamur olmaz geçer nice bin aylar
Selattin camiler kervan seraylar
Harab olmuş bakın hem bezz istane

Hakk'ın emrin tutmaz kullar günahkar
Oldular onun  n aduya sıklr
Bize olan işler ey Perverd-gar
Tiz günlerde olsun kafir sitane

Zamanda yokdur ister mematin
Onun i n gördüler erhin sebatın
Bunca masumcuklar bunca havatın
Baş aık ayaklar boyanmış kane

Simurga sinekdir feleğe elik
Diye anlara g r kim neyledi felek
Dönmüş gezerken misal-i melek
Cogısı carık giymis donmus conaba

Felek şiddetini hadden aşirdı
Firkat ateşine bağırları pişirdi
Kendi vatanından gurbete düşürdü
Hasret oldum vatanımdan vatana

Düşmanlar elinden olduk melamet
Melametın sonu olsun selamet
Bin yuz tokuzda oldu alamet
Kıyametden heman bu bir nişane

Taşdı bela bahrı ta başdan aşdı
Başsız halkın neylesün cümlesi şaşdı
Herkes baş kurtarmak derdine d şdı
Bakmadılar mala mülke dükkana

Vali- i Bosna hazreti Mustafa Pasa
Hükmü revan olsun dağ ile taş
Has baş olmuşdur cenkü savaşa
Secaatde benzer sol kahramana

İmdadına gelsin hep gerçek erler
Çalışsın tüccara siya-u teberler
Galtan olsun yerde sabkalı serler
Kimisi boğulsun ab-ı revane

Cenabı mevlamı muzaffer etsin
Murad-u maksudun muyesser etsin
Düşman makhurı müdemmer etsin
Dua etmek gerek ol Ali-şane

Mesayihde yokdur takva vu zuhdi
Sözünde sadıkdır hiç sanımaz ahdi
Şeriat içinde misali Mehdi
Adlû adaleti duyurdu her yana

Hakka seriat icraya koydu
Vilayet ahvalın anladı tüydü
Kalelere sonra zahire topladı
İşleri oldu merdane hem akilane

Bosna'ya serasker olduğu günden
İzzü saadetle geldiği günden
Dört yana sayesın saldıği günden
Hemen yeni güneş doğdu cihana

Padişah'ım Vezir'in ser kaplanıdır
Hem ehli kerem hem mürüvvet kanıdır

Salabetde kahraman-ı şanıdır
Kır ata benzemez mı rahs şitane

Küheylandır yokdur akranı misli
Şeş pay bahridir ya aşkar nesli
Sehili cünbüşü heman er sesli
Kıyafetde benzer bir nev-civane¹⁵²

2

Nemce kafır asker ile yürüyüp
Geldi yakdı güzel şehri sarayı
Koyun gibi insanını sürüyüp
Geldi yakdı güzel şehri sarayı

Nice bin mushaflar hesabsız kitabı
Yakdı hem camileri yıkdı mihrabı
Hep uçdan uca şehri etdi harabı
Geldi yakdı güzel şehri sarayı

Sakin olanlar dağlara düştü
Gözlerinden kanlı yaşlar akıtdı
Niceleri esir edip tüketdi
Geldi yakdı güzel şehri sarayı

Benim nazlım selametle çıkmışmı
Aceb anı halkı alem bakmış mı
Şimdi tarpusunı basa giymiş mi
Geldi yakdı güzel şehri sarayı

Güneş yüzün görmeyenler görünmüş
Yalın ayak baş acuban sürünmüş
Nicelerin devletinden düşürmüş

¹⁵² Anonim, *Mecmua-i Güfte*, GHB Muhammed Enveri Kadiç kroniği, C.IV. s.253-255'den, Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 123-125

Geldi yakdi güzel şehri sarayı

Ah serayın yüksek yüksek evleri
Dört yanında yatır gerçek erleri
Gördünüz mü ak sakalı pirleri
Geldi yakdi güzel şehri sarayı

Avret, oğlan koyun gibi inlesur
Gelup kafır mal u rızkın yapısır
On bin insan esir olup ağlaşır
Geldi yakdi güzel şehri sarayı

Yüzün göstermeyen ayı güneşe
Gitdi güzel kızlar krala peşkeşe
Kimse bilmez ne haller gelir başa
Geldi yakdi güzel şehri sarayı

Ah serayın yası yası yolları
Hem icinde huri gezen kızları
Bakın şimdi bunların bu halleri
Geldi yakdi güzel şehri sarayı¹⁵³

3

Ne çeker kulların serhad ilinde
Bilimez Hünkarım görülmeyince
Bunca memleketin kafır elinde
Kaldı inanmadın ayrılmayınca

Kimi şehit oldu kimi giriftar
Kafirin elinden inler zar u zar
Estergon'la Budin, Eğri'yle Uyvar
Ele geçirilmez Şahım yorulmayınca

¹⁵³ Anonim, *Mecmua-i Güfte*, GHB. Kadiç kroniği, C.VI. s.350, Hasan, *Saray-Bosna - Türküler*, s. 126-127

Gaziler başına takıp çelengi
Kııardı Nemçe'yi Macar Firengi
Neylesin kulların edemez cengi
Halü hatırları sorulmayınca¹⁵⁴

3

Aziz-i kavm idik ada zelil kıldı bizi
Esir-i bend-i belavü sefil kıldı bizi
Bigayır-ı hakkın atıp habse bır nice eyyam
Muzık-ı yeis ü sitemde alil kıldı bizi¹⁵⁵

¹⁵⁴ Özbek, Mehmet, *Folklor ve Türkülerimiz* İstanbul. 1975 s. 389

¹⁵⁵ Erçin, Lütfi. *Serhat türkülerinden duyuslar* İstanbul 1961. s. 116; Hüseyin Raci Efendi, *Zağra Müftü'sünün Hatıraları Tarihçe-i Va'ka-i Zağra*(Haz: Ertuğrul Düздаğ), İstanbul 1990 s.36

2.3.3. Gine de şahlanıyor aman

Gine de şahlanıyor

Gi ne de şah la nı___yor a___man kol ba şı nın yan dım da

3 kı___ra___tı saz...___gi ne de şah la nı___yor a___

5 man kol ba şı nın yan dım da kı___ra___tı saz...___

7 ___ gö rü nü yor yan dım a___man bi ze se___fer___yol___la rı saz...___

10 ___ da vul lar çal___sın lar___a___man a man da cen gi cen gi de

12 har___bi yi saz...___da vul lar çal___sın lar___a___

14 man a man da cen gi cen gi de har___bi yi saz...___

16 ___ se fer siz o___la maza___man a man er___ev___lat___la rı saz...___

19 ___ gö rü nü yor yan dım a___man bi ze za___fer___yol___la rı

Şekil 2.3.3 Ginede şahlanıyor aman türküsünün notası¹⁵⁶

¹⁵⁶ Nuş, *Rumeli Türküleri*, s. 138-139

2.3.4. Seferberlik türküsü

Osmanlı rus savaşı, ile ilgili olabilir. Kimden ve nerden derlediği belli değildir M.Sarisözen notaya almıştır. Türkünün Trabzon ve Giresun'un etrafı meteris olarak söylenen varyantları da (çeşitleri) mevcut olduğu belirtiliyor.

İstanbulun etrafı meteris

♩ = 75

is tan bu lun e ti ra fi me te ri me te ris ten tel li de kur şun

6 a ta lim a ta rız a ta rız üç kar de şiz bir or du ya

12 ye te riz o fay rı lık ye ni le de bük dü be li mi be li mi

17 be li mi se fer ber lik ne ya man da yık tın

21 e vi mi kö yü mü kö yü mü

Şekil 2.3.4 İstanbulun etrafı meteris türküsünün notası

Vara vara vardım balkan aresi
Bu hasretlik var mı da bunun çaresi
Sende sevda bende kurşun yaresi
Of ayrılık yenilede büktü belimi
Seferberlik ne yamanda yıktı evimi köyümü¹⁵⁷

¹⁵⁷ TRT Müzik Dairesi Yayınları THM Repertuar Sıra No:1154

SONUÇ

Rumeli bölgesinde Türk müziği etkisi Türkler'in bu bölgeye gelmesiyle başlamış, beş asır boyunca devam etmiştir. Bu etkileşimde Evladı Fatihan'ların, serhat kalelerinde ve yeniçeri ocaklarında hayatlarını geçirmiş, Bağdat'tan Viyana sınırlarına kadar uzanan coğrafyada geçen kahramanlıkları ve fethedilen kalelerin şehirlerin ve bunların elden çıkışlarını konu alan türküler söyleyen Serhat Gazi'lerinin ve Türk Akıncıları'nın büyük etkisi vardır. Bütün bunlar Divan Edebiyatının da yanında Halk Edebiyatının da gelişmesine sebep olmuştur.

Rumeli bölgesindeki ilk müzik araştırmaları Avrupalılar tarafından yapılmış, hatta armonilenen ilk Rumeli türküsünde, C.M. Weber'in (1786-1826) "Oberon" operasında ki bir oyun havası olduğu da Gazimihal tarafından belirtilmiştir. Türk halkı edebiyatını ortaya koyarken, müzik unsurunu bir araç olarak kullanmış, ortaya çıkan ürünleride kimi zaman bilinmeyen tarihe de ışık tutan tarihi olaylar ile sevmişler ve yaşatmışlardır. Buna göre, olay türkülerinin içerdikleri olaylar ile birlikte tespit edilmesi, notalı olanlarla birlikte bir araya getirilmesi amaçları gözetilmiştir.

Tespiti yapılabilen en eski eser 1465 yılında Bosna'nın fethedilmesiyle şehre giren Fatih ordularınca söylendiği, gerek ezgisel gerekse ritim yapılarından yola çıkarak Mehter marşlarına benzediği de söylenebilir.

Budin, Niş, Banyaluka ve İzvornik türkülerinde, elde ettiğimiz verilere göre, 1736 yılında hazırlıklarına başlanan ve 1737 nin haziran ayının 29'una takbül eden Aziz Petro gününde Bosna-Hersek Eyaletinin yedi sancağında meydana gelen Osmanlı, Avusturya-Rus savaşı ana temayı teşkil etmiş olup, türkülerinde bu tarihlerde ortaya çıktığını sanılmaktadır. Dönemin Bosna Valisi Hekimzade Ali Paşa (1699-1769) olup bu savaşta fevkalade yiğitlik göstermiş, bilgin ve bilge efendilere, tecrübelerine akıl danışmış, tedbirliliği ile bu savaşı kazanmamıştır.

Plevne türkülerini bilindiği üzere yine 1877'de Osmanlı-Rus savaşında Plevne savunmasıyla savaş sanatlarında ne kadar usta olduğunu gösteren Mareşal Osman Paşa (1832-1900) türkülerdeki temada baş kahraman olarak görülmektedir. Plevne türkülerini Osman Paşa türkülerine özdeşleşmiştir.

Rumeli türkülerinin önemli bir kısmı da bölgedeki Eşkiyalarla ilgilidir. Destanlara ve türkülere konu olan Osmanlı dönemi isyancılarından Köroğlu destanı kesin olmamakla birlikte Celali isyanları dönemi 16 ve 17. yüzyıllarda meydana geldiği, Pazvandoğlu (1758-1807), Halil Ağa (1801), Debreli Hasan (1870-1920) ve Patrona (1730) isyanları içerdikleri olaylar açısından tarih ile örtüştüğü görülmektedir.

Rumeli türkülerinde ismi geçen iki Osmanlı padişahı vardır: IV. Murad ve III. Selim. Osmanlı Pazvandoğlu'nun üstüne giden III. Selim (1789'da tahta çıktı), Bağdat seferi (1638) dönüşünde IV. Murat'ın hastalanarak genç yaşta ölmesi Eğri, Estergon, Özi ve Varna kalelerinde geçen kahramanlıklar ve Yunanlılar'la 1898'da yapılan savaşta söylenen destanlara ilaveten, Çanakkale, Bağdat, Azak ve Özi kalesi gibi Rumeli bölgesinin dışında kalan yerlerinde bu türkülere konu olması halkın vatan düşüncesine ne kadar önem verdiğini ortaya koyması açısından önemlidir.

Olay türküleri içerdikleri olayları bir iletişim aracı gibi, saz şairleri aracılığı ile bir çeşit haberleşmeye de olanak sağlaması açısından, sosyolojik öneme haizdir. Bölgede ki azınlık olduğu varsayılan Türklerin kültürel varlığı çok önemlidir zira son yıllarda bu bölgedeki çeşitli savaşlarda etnik kıyımlar olmuş, kültürel mirasımız da bundan etkilenen en baştaki unsurlar arasındadır.

KAYNAKLAR

- Akdoğu, O.** *Ünlü nihavend longa ve Çanakkale türküsü kimdir? Kevser Hanım*, İzmir 1991
- Altinkaya, M.Kemal**, Tuna, Serhad ve Rumeli Türküleri, *Radyo*, Ankara 1941 sy. 1 s. 7
- Aliyeva, Dilara**, *Köroğlunun yeni varyantı tarihi ve tespiti*, XI. Türk Tarih Kongresi (5-9 Eylül 1990 Ankara), Cilt 3. Ankara 1994. s.981-987
- Ataman, Sadi Yaver.** *Atatürk ve Türk Musikisi*, Ankara 1991.
- Arseven, Veysel**, “Türk Halk Müziğinin Ezgisel Yapısı Üzerine”, *Türk Halk Musikisinde Çeşitli Görüşler*, Ankara 1992, s. 70-75
- Aruçi, Muhammed**, *Alternatif çözüm Kosova Cumhuriyeti*, s. 4-6, İSAM Documantasyon 111257, Kosova başlığında.
- Avcı, A.Haydar**, *Köroğlu Ayaklanması, İnceleme-Belgeler-Değişler-Kaynakça*, Engin matbaacılık İstanbul 1994
- Bayır, Önder**. “Türklerin Rumeli’ye çıkışlarının 650. yılı”, *Rumeli Kültürü*, İstanbul sayı 2, 2002
- Bayır, Önder**. “Osmanlıların Rumeli’ye girişi”, *Rumeli Kültürü*, İstanbul sayı 4, 2003 s
- Belekoğlu, Nabi**, *Erzurum Türküleri*, Adana, 1971.
- Birinci, Necat**. *Kahramanlık şiirleri antolojisi* İstanbul 1987
- Bosnavi, Ömer**, *Tarih-i Bosna Der Zaman-ı Hekimoğlu Ali Paşa*, Ankara, 1979.
- Boratav, P.Naili**, *Köroğlu Destanı*, Adam Yay. İstanbul 1984
- Boratav, P.N.** *Köroğlu’nun tarihi şahsiyeti*, Türk Tarih Kongresi (15-20 Kasım 1943 Ankara), Ankara 1948 s. 124-130
- Boratav, Pertev Naili**, *100 soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul 1973
- Bütüç, Arif**, “Kosova’da Türk varlığı” makalesi, *Balkanlar’daki Türk Kültürü’nün Dünyu Bugünü Yarını*, Haz. Hasan Basri Öcalan, Bursa 2002.
- Bulaç, Ali**, Yeni dönemin eşiğinde, *Bosna-Hersek ve Balkanlar*, (Haz:Ali Bulaç vdğr.) Bosna dayanışma grubu Bosna 1992
- Bosna Seti**, 10 adet VCD. Prizma Pruduction. *Bosna savaşı belgeseli, Tünel, Ayna bosnada, Sultan Mehmet Fatih Gençlik Korosu, Bosnada Ramazan, Bosna alevler içinde, Kusursuz çember, Alija Belgeseli*, Sarayevo 2007.
- Cebeci, Ahmet**, Rumeli’de yaşayan milli marşlarımız ve kahramanlık türküleri, *Türk Kültürü*, Ankara 1969 sy. 82 s. 760-769
- CSAKI, Eva**, *Macarlar’ın Eski Tarihine, eski Türk-Macar ilişkilerine Dair*, Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, İstanbul 2004, **30**, 187-191
- Castellan, Gearges**, Çev:Dr. Ayşegül Yaraman Başbuğ. *Balkan Tarihi*, İstanbul 1995
- Cem Büyük Ansiklopedisi**, İstanbul 1986.
- Çalık, Dr.Siddık**, *Çirmen Sancağı Örneğinde Balkanlarda Osmanlı Düzeni* 15. ve 16. yüzyıl, Ankara 2005.
- Demirci, Yusuf Ziya**, *Köy Halk Türküleri*, İstanbul 1938

- Dede**, Abdurrahim, *Rumeli’de Bırakılanlar*, İstanbul 1975.
- Develioğlu**, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara 2001
- Dursun**, Davut, *Yönetim-Din İlişkileri Açısından Osmanlı Devletinde Siyaset ve Din*, Bilimsel Araştırma Dizisi 1, İstanbul 1989
- Djurdjev**, Branislav. “Bosna-Hersek”, *TDV İslam Ansiklopedisi* Cilt 6 İstanbul 1992
- Erçin**, Lütfi. *Serhat türkülerinden duyular* İstanbul 1961
- Fazıl**, M.H. *Dobruca ve Türkler* Köstence 1940
- Gazimihal**, Mahmut Ragıp, *Anadolu Türkleri ve musiki istikbalimiz*, İstanbul 2006
- Gazimihal** (Kösemihal), Mahmut Ragıp. *Balkanlardaki musiki ilerleyişi*, İstanbul 1937
- Günday**, Ahmet. *Bağlama Metodu Notaları ile Halk Türküleri ve Türkü Öyküleri*, İzmir 1977.
- Günbulut**, Şükrü. *Halk şiirinde başkaldırı vur emri ferman*. İstanbul 2000
- Hasan**, Hamdi, *Saray-Bosna Kütüphanelerindeki Türkçe Yazmalarda Türküler*, Ankara 1987
- Hafız**, Nimetullah, *Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri*, Priştina 1985
- Hacısalihoğlu**, Mehmet. “Makedonya”, *TDV İslam Ansiklopedisi* Cilt 27 Ankara 2003
- Hafız**, Nimetullah, *Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri*, Priştina 1985
- Heper**, Metin *Türkiye sözlüğü siyaset, toplum ve kültür*, (Haz:Zeynep Mertoğlu) Ankara 2006
- Hüseyin Raci Efendi**, *Zağra Müftü’sünün Hatıraları Tarihçe-i Va’ka-i Zağra*(Haz: Ertuğrul Düздаğ), 1990
- İbrahimgil**, Mehmed, *Kosova’daki Türk Eserleri, Türkler*,(Haz: Hasan Celal Güzel vdğr.) Ankara 2002 s. 23-33
- Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü**, Ankara 1991.
- Karpat**, H.Karpat. “Balkanlar”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1992 Cilt 5
- Kaftancıoğlu**, Ümit. *Koroğlu Kol Destanları”* İstanbul 1979
- Kakuk**, Zsuzsa, Haz: Hasan Eren, Zeynep Korkmaz, *Kırım Tatar Şarkıları*, Ankara 1993
- Karadut**, Zekeriya, *Koroğlunun zuhuru kolu üzerine mukayeseli bir araştırma*, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bil. Enst. Konya 1999. s. 166
- Kaya**, Fahri, “*Makedonya’daki Türk varlığı*” makalesi, *Balkanlar’daki Türk Kültürü’nün Dünü Bugünü Yarını*, Yay. Haz. Hasan Basri Öcalan, Bursa 2002
- Kaynar**, Ümit, *Türk Halk Kültürü ve Halk Müziği* İstanbul 1996
- Kunos**, Ignacz. *Türk Halk Türküleri* (haz. Dr. Ali Osman Öztürk) Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 1988
- Kunos**, Ignacz, *Türk Halk Edebiyatı*, (haz. Dr. Tuncer Gülensoy) İstanbul 1978
- Kuyucuklu**, Nazif. “Bulgaristan”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, Cilt 6
- Kelek**, Ahmet vdğr., *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat* İstanbul 1981
- Koşay**, Hamit Zübeyr, *Etnoğrafya ve Folklor Klavuzu*, Ankara 1939
- Koçu**, Reşat Ekrem, *Osmanlı Padişahları*, İstanbul 1981.

- Nuş**, Aluş, *Rumeli Türküleri*, Priştina 1988.
- Nuş**, Aluş *Rumeli Türküleri Güfte ve Besteleriyle*, İstanbul 1996
- Nabi**, Yaşar, *Balkanlar ve Türklük*, Ankara 1936
- Irtzkowitz, N.** (Çev:C.imber) *The Otoman Empire. The Classical Age* New York 1989.
- Moğanın**, Nenad. “Karadağ”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2001, Cilt 24
- Moğanın**, Nenad.”Hırvatistan” *TDV İslam Ansiklopedisi* Cilt 17 İstanbul 1998
- Nakip**, Mahir, *Kerkük Türk Halk Musikisinin Tasnif ve Tahlili* Ankara 1991
- Oğuz**, Süleyman, *Osmanlı Vilayet İdaresi ve Doğu Rumeli Vilayeti*, (1878-1885), İstanbul 1991.
- Osmanlı Ansiklopedisi I**, İstanbul 1996.
- Özdemir**, M.Ali, *Türk Halk Müziği Sistematiği ve Eğitim Müziğinde Kullanılabilirliği* (M.Ü. Fen Bilimleri Fakültesi doktora tezi 1998)
- Özbek**, Mehmet, *Folklor ve Türkülerimiz*, İstanbul 1975
- Özbek**, Mehmet, *Türk Halk Müziği El Kitabı I Terimler Sözlüğü*, AYK Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını:171, Ankara 1998
- Özkaya**, Yücel, *Osmanlı İmparatorluğunda Dağlı İsyanları (1791-1808)* Ankara 1983
- Öztelli**, Cahit, *Türk Klasikleri :15 Halk Türküleri*, İstanbul 1953.
- Öztelli**, Cahit, Osmanlı tarihine adı karışan saz şairi Koroğlu, *Türkoloji Dergisi*, Ankara 1974, VI. s. 121-136
- Öztelli**, Cahit, *Karaca Oğlan Bütün Şiirleri* İstanbul 1987
- Öztelli**, Cahit, *Evlerinin Önü*, İstanbul 1972
- Öztürk**, Necdet, Rumeliye çıkışımız, *Rumeli dernek ve vakıfları 650. yıl sempezyumu Türklerin Rumeli’ye çıkışının 650. yıldönümü*, (Haz:H.Yıldırım Ağanoglu), İstanbul 2002
- Öztuna**, Yılmaz, Rumeli türküleri, *Türk Kültürü*, sy. 168 Ankara 1976. s. 738-743
- Popescu-Judet**, Eugenia, *Adakale* İstanbul 2006.
- Pakalın**, Mehmet Zeki, *Tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü* Cilt I, MEB. İstanbul 1971
- Pakalın**, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü* Cilt III, MEB. İstanbul 1993
- Reinhard**, Ursula, Kurt, *Auf Der Fiedel Mein*, Berlin 1968
- Saatçi**, Suphi, *Kerkük’ten derlenen olay türküleri* İstanbul 1993
- Sözer**, Vural, *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi* İstanbul 1964
- Salim**, Reşit/Arda, Osman H. *Öyküsüyle Notasıyla Batı Trakya Türküleri* İstanbul 1994.
- Say**, Ahmet, *Müzik Ansiklopedisi*, Ankara 1997
- Sertoğlu**, Midhat. *Osmanlı Tarih Lügati*, İstanbul 1986.
- Sözer**, Vural, *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*, s. 432
- Sümer**, Faruk, *Koroğlunun tarihi şahsiti hakkında vesikalar*, Uluslar arası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri 27-29 Ekim 1975 Konya, Ankara 1976 s. 113-117
- Süreyya**, Mehmed. *Sicil-i Osmani*, (Haz:Nuri Akbayır) İstanbul 1996
- Sami Ş.**, *Temel Türkçe Sözlük* İstanbul 1991
- Türk Büyükleri**, Milliyet’in Tarih ve Kültür Eki, İstanbul 1982
- Toven**, Mehmet Bahattin, *Yeni Türkçe Sözlük*. Ankara 2004

Taydaş, Nihat. “*Ah bu türküler köy türküleri*”, Folklor Edebiyat Dergisi, Ankara 2005 Sayı 2

T.D.K. *Türkçe Sözlük*, Ankara 1983.

Tuğrul, Mehmet, *Örencek ve Ahi köylerinin Türküleri*, Ankara 1945.

Tura, Yalçın. Türk Halk Ezgilerinin İncelenmesi ve Mukayesesi Konusunda Bazı Görüşler, *Türk Macar halk müziğinin karşılaştırmalı araştırması* (Haz: Janos Sipos) Anlara 2005

The National Report, Kosova, To the Fourth World Conferance on Women Beijing, Chine 1995

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, TTK. Ankara 1972.

Uslu, Recep, "Türk Müziği Eğitim Tarihinde Güfte Mecmuaları ve İnceleme Esasları Üzerine Tespitler", Müzikte 2000 Sempozyumu (haz. Gökten Ay), Ankara 2001, s. 158-168

Ünal, R. *Halk müziğinde yankılar-Atatürk'ün sevdiği türküler-Kurtuluş savaşı türküleri*, Ankara 1973

Üngör, Etem Ruhi, *Türk Marşları*, Türk Kültür Araştırma Enstitüsü, Ankara 1966.

Yazman, M.Şevki, *Osman Ağa'nın hatıraları* İstanbul 1961

Yıldırım, Vural. Halk edebiyatında kahramanlık öğelerinin müziğe yansıması Köroğlu-Kozanoğlu-Dadaloğlu, *Toplum Bilim Dergisi*, sayı 9, İstanbul 1999

Yaldızkaya, Ömer Faruk,. *Emirdağ Türküleri* İzmir 2006

Yediyıldız, Bahaeddin, *Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa*, Hacettepe Üniv. Ed. Fak. Dergisi, Ankara 1983 Cilt 1. sayı 1. s. 53-60

Vırmıça, Raif, Geçmişten günümüze Kosova'da Osmanlı mimari eserleri, *Balkanlarda Kültürel Etkileşim ve Türk Mimarisi Uluslararası Sempezyomu Bildirileri Şumnu Bulgaristan* 2000, Ankara 2001 s.781-812

Vırmıça,Raif, Kosova'da Osmanlı Mimari Eserleri I, *Prizren Osmanlı mimari sanatının şaheserler yurdu*, TKB, Ankara 1999

Zaman gazetesi, “Estergon”, Röportaj-Dizi-İnceleme, 12 Kasım 1991, s. 8 (İsam dokumantasyon “Macaristan”)

ЕКЛЕР

Осман Паşa Türküsü (Kırım sahil Tatarları)

Осман Паша.

Историческая татарская.

От Нуха. Курт - Умерза.

Tempo di Marcia. (Маршеобразно.) ♩: 104.

Мердивенден индирди пер. Хан сарай . га бин дир . ди . пер.
Стронасвергну - ли и во дво . рец ввел . ли Ос . ман Па . шу.

Халк эн - де - лин Осман Па . ша бизин шинчан ольдю . рю . рлер.
Ветарай . воста . вай Осман Па . ша , и . ли нас сей . час убьют.

Merdivenden indirdiler
Han sarayına bindirdiler
Kalk gidelim Osman Paşa
Bizi şimdi öldürürler

Karadeniz akar gider
Şimdi Çerkez Hasan gelir
Akdeniz'i yıkar gider
Moskova'yı yakar gider

Kal'adan toplar atılır
Moskof İslâm'a katıldı
Osman Paşa'nın elinden
Beş on top birden atılır

Karadeniz akmam diyor
Akdeniz'e bakmam diyor
Yüzbin Moskof gelmeyince
Ben yerimden kalkmam diyor

ÖZGEÇMİŞ

Fikri SOYSAL Tokat'ın Erbaa ilçesine bağlı Akgün köyünde, 20.07.1978'de dünyaya geldi. Babasını kaybettiğinde 1 yaşındaydı. Yatılı okulda başladığı eğitim hayatına Ordu'da devam etti. İlk okulu bitirdikten sonra ekonomik şartlar dolayısıyla eğitimine ara vererek çalışmak için İstanbul'a geldi, bir süre çalıştıktan sonra eğitimini devam ettirmek için açıköğretim öğrencisi oldu. Orta ve Liseyi bu yolla bitirerek askere gitti. Askerlik vazifesini yaparken çalıştığı üniversite sınavlarını kazandı.

Üniversite sınavını kazandıktan sonra yetenek sınavını da ikincilikle kazandıktan sonra Ses Eğitimi Bölümü'nde (2000) eğitime başladı. 2004 yılında lisans eğitimini bitirerek hemen arkasından yüksek lisans öğrencisi oldu. Halen öğrenci olarak akademik ihtisasını sürdürürken, diğer yandan da öğretmenlik ve çeşitli müzikal çalışmalar yapmaktadır.